

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять,

виконання самостійних і контрольних робіт

з навчальної дисципліни

«ФІНАНСИ ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

(для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання

освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр

за напрямом підготовки 6.140103 «Туризм»)

**Харків
ХНАМГ
2013**

Методичні вказівки до практичних занять, виконання самостійних і контрольних робіт з навчальної дисципліни «Фінанси та фінанси підприємства» (для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за напрямом підготовки 6.140103 «Туризм») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: З. М. Мочаліна, В. Н. Циганок – Х.: ХНАМГ, 2013. - 71 с.

Укладачі: доцент, канд.екон.наук З. М. Мочаліна,
асист.В. Н. Циганок

Рецензент: професор, доктор екон. наук Т. В. Момот

Затверджено на засіданні кафедри обліку і аудиту.
Протокол №2 від 14.09.2012 р.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	4
Розділ 1. Ознайомлювальні матеріали з програми і робочої програми курсу «Фінанси і фінанси підприємств».....	4
Розділ 2. Методичні вказівки до виконання практичних і само-стійних робіт змістовного модуля 1 «Фінансова система України».....	7
Тема 1. Сутність фінансів, їх функції і роль.....	7
Тема 2. Фінансова система. Фінансова політика. Фінансовий механізм	7
Тема 3. Державні і місцеві фінанси.....	8
Тема 4. Податкова система. Роль податків в формуванні державних і місцевих фінансів	12
Тема 5. Державний бюджет як основний фінансовий план країни. Бюджетний устрій і бюджетна система, принципи побудови	16
Тема 6. Доходи і видатки державного бюджету	17
Розділ 3. Методичні вказівки до виконання практичних і самостійних робіт змістовного модуля 2 «Фінанси господарських суб'єктів»	17
Тема 1. Основи фінансів підприємств. Система грошових розрахунків підприємств	17
Тема 2. Поняття і склад активів підприємства	25
Тема 3. Джерела фінансування діяльності підприємств. Кредитування ..	32
Тема 4. Формування і розподіл прибутку підприємств	37
Тема 5. Фінансовий стан підприємства і його оцінка	39
Тема 6. Фінансове планування	43
Розділ 4. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт студентів заочної форми навчання	45
Список літературних джерел	55
Додатки	57

ВСТУП

Становлення і розвиток в Україні ринкової інфраструктури суттєво змінюють економічне, інформаційне і правове середовище функціонування підприємств, зміст їхньої фінансової діяльності.

Фінанси підприємств є основою фінансової системи країни. Фінансовий стан підприємств впливає на фінансове становище країни в цілому.

Вихід України з тривалої економічної кризи безпосередньо пов'язаний з поліпшенням фінансового стану суб'єктів господарювання усіх форм власності в усіх сферах діяльності.

За цих умов необхідна сучасна, адекватна ринковій економіці організація фінансової діяльності кожного підприємства. Це потребує підготовки спеціалістів, що мають глибокі теоретичні і практичні знання, можуть узагальнити наявний досвід країн з розвинутою ринковою економікою, розробити план дій щодо виходу із фінансової скрути.

Відповідно до навчального плану вивчення навчальної дисципліни "Фінанси і фінанси підприємств" передбачає, крім лекцій, проведення практичних занять та виконання індивідуальних розрахункових завдань і самостійної роботи. Їх мета полягає у поглибленні, систематизації, конкретизації та закріпленні знань, отриманих студентами на лекціях, формування базових вмінь та навичок з теорії фінансів і фінансів підприємств; засвоєння закономірностей функціонування фінансів підприємств; формування знань особистостей, формування та використання основного та оборотного капіталу, методів розрахунку та планування витрат, прибутку, доходу, податків, застосування різноманітних форм грошових розрахунків; формування вмінь по збору необхідної інформації та проведенню аналізу фінансового стану підприємств; прийняття рішень по відновленню нормального фінансового стану підприємств.

У процесі занять студентами виконуються наведені в даних методичних вказівках завдання з метою виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями.

Засвоєння студентами навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів. Це дозволить сформувати у студентів вміння, навички та спроможності використання отриманих знань у конкретних умовах та нових ситуаціях.

Студенти заочного відділення виконують контрольну роботу, яка ґрунтується на лекційних матеріалах 1 і 2 змістовного модуля курсу

РОЗДІЛ 1. ОЗНАЙОМЛЮВАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ З ПРОГРАМИ І РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ КУРСУ «ФІНАНСИ І ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ»

Предмет, науково-методичні основи та мета дисципліни

Предметом вивчення дисципліни «Фінанси та фінанси підприємства» є фінансові відносини, методи їх регулювання на макрорівні, економічні, організаційні та правові аспекти фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

Наукову і методичну основу вивчення дисципліни становлять загальна економічна теорія, вища математика, гроші та кредит, фінанси, бухгалтерський облік. Вивчення дисципліни «Фінанси і фінанси підприємства» має за мету формування системи знань щодо базових понять у галузі фінансів та фінансового механізму підприємства, змісту окремих напрямів фінансової діяльності підприємства та їх взаємозв'язку та оволодіння основами методики і базовими прийомами практичної фінансової роботи.

Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки фахівця

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни	Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни
Економічна теорія Організація туризму Економіка підприємства	Економіка і ціноутворення в галузі туризму

Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни:

Змістовний модуль 1. Фінансова система України

(54 год./1,5 кредити)

Тема 1. Сутність фінансів, їх функції і роль.

Тема 2. Фінансова система. Фінансова політика. Фінансовий механізм

Тема 3. Державні і місцеві фінанси.

Тема 4. Податкова система. Роль податків в формуванні державних і місцевих фінансів

Тема 5. Державний бюджет як основний фінансовий план країни. Бюджетний устрій і бюджетна система, принципи побудови.

Тема 6. Доходи і видатки державного бюджету.

Змістовний модуль 2. Фінанси господарських суб'єктів

(54 год./1,5 кредит)

Тема 1. Основи фінансів підприємств. Система грошових розрахунків підприємств.

Тема 2. Поняття і склад активів підприємства.

Тема 3. Джерела фінансування діяльності підприємств. Кредитування.

Тема 4. Формування і розподіл прибутку підприємств.

Тема 5. Фінансовий стан підприємства і його оцінка.

Тема 6. Фінансове планування

Розподіл часу за модулями

Модулі	Всього, кредит/годин	Форми навчальної роботи (денна)				Форми навчальної роботи (заочна)			
		Лекц.	Сем.пр.	Лаб	СРС	Лекц.	Сем.пр.	Лаб.	СРС
Модулі	3/108	24	24	60	60	2	6		100
М 1.	1,5/54	12	12	30	22	1	2		50
М 2.	1,5/54	12	12	30	24	1	2		50

Методи навчання

Викладання курсу передбачає застосування різноманітних форм і методів навчальної роботи, зокрема, проведення аудиторних занять, виконання самостійної

індивідуальної розрахунково-дослідницької роботи тощо. Вони спрямовані на активізацію самостійної роботи студентів, виховання в них творчого підходу до вирішення професійних завдань.

З метою активізації навчання студентів значну увагу в курсі приділяється новітнім методам вивчення, зокрема, проблемним і міні лекціям, кейс-методам, рольовим іграм, роботі в малих групах та командній роботі.

Робота в малих групах та колективна робота дозволяє активізувати студентів при проведенні семінарських та практичних занять. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистих якостей та досвіду соціального спілкування.

Методи контролю:

- контроль відвідування аудиторних занять;
- перевірка виконання самостійних робіт (тестування);
- контрольні роботи (розрахункові завдання і логічні вправи);
- перевірка виконання індивідуальної розрахунково-аналітичної роботи.

Розподіл балів, які отримують студенти, за змістовими модулями і методами контролю

Засоби контролю		Максимальний відсоток балів		Терміни поточного і підсумкового модульного контролю
		денна	заочна	
ЗМ 1	Тестування	30		
	Самостійна робота і РГР	20		
ЗМ 2	Тестування	30		
	Самостійна робота і РГР	20		
Виконання контрольної роботи за індивідуальним завданням			50	
Підсумкова усна співбесіда і оцінювання			50	
Всього		100	100	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Кількість балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
більше 90-100 включно	Відмінно	A
більше 80-90 включно	Добре	B
більше 70-80 включно		C
більше 60-70 включно	Задовільно	D
більше 50-60 включно		E
більше 25-50 включно	Незадовільно з можливістю по-вторного складання	FX
від 0 до 25 включно	Незадовільно з обов'язковим по-вторним вивченням дисципліни	F

Інформаційні ресурси для вивчення дисципліни знаходяться в:

1. Наукова бібліотека ХНАМГ
2. Репозиторій ХНАГХ
3. Система дистанційного навчання ХНАМГ.
4. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ І САМОСТІЙНИХ РОБІТ ЗМІСТОВНОГО МОДУЛЯ 1. «ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ»

Тема 1. Сутність фінансів, їх функції і роль

План заняття

1. Історія розвитку фінансової науки. Процес трансформації виробничих відносин у фінансові
2. Фінанси як економічна категорія: визначення, ознаки, зв'язок з грошима. Видима і прихована сторона фінансових відносин
3. Зв'язок фінансів з іншими вартісними економічними категоріями
4. Суспільне призначення фінансів та їх роль у ринковій економіці.
5. Види фінансових відносин.

Обговорюються поставлені питання, проводиться опитування.

На першому занятті студенти визначаються з індивідуальними завданнями 1 змістовного модулю і методикою виконання самостійної роботи.

Тема 2. Фінансова система. Фінансова політика. Фінансовий механізм

План заняття

1. Сутність, склад і характеристика фінансової системи за її внутрішньою будовою.
2. Взаємозв'язок між сферами і ланками фінансових відносин.
3. Сутність, склад і характеристика фінансової системи за її організаційною структурою.
4. Характеристика фінансових систем країн з розвинутими ринковими відносинами.
5. Фінансова система України.
6. Поняття і завдання фінансової політики. Фінансова стратегія і фінансова тактика
7. Характеристика типів фінансової політики
8. Зміст напрямів фінансової політики. Характеристика фінансової політики України
9. Фінансовий механізм і його складові елементи
10. Фінансові методи як складова фінансового механізму
11. Характеристика форм фінансового забезпечення розширеного відтворення
12. Фінансове регулювання як підсистема фінансового механізму
13. Характеристика видів, форм, методів і суб'єктів фінансового контролю. Шляхи підвищення його дієвості
14. Фінансове планування : сутність, завдання, принципи і методи
15. Характеристика фінансових важелів та стимулів як складових фінансового механізму
16. Зміст нормативно-правового забезпечення як елементу фінансового механізму.

Обговорюються поставлені питання, проводиться опитування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти тематичний кросворд до теми.
2. Ввести до глосарію (фінансового словника) основні поняття, що розкривають зміст теми

Тема 3. Державні і місцеві фінанси

План заняття

1. Головні фонди фінансових ресурсів держави.
2. Джерела формування фінансових ресурсів держави.
3. Органи управління і фінансові інститути державної фінансової системи: склад, функції і зв'язок зі сферами і ланками фінансової системи
4. Шляхи вдосконалення функціонування фінансових органів і інститутів.
5. Поняття місцевих фінансів, їх склад і призначення
6. Місце місцевих фінансів у складі державних фінансів і у фінансовій системі в цілому.
7. Функції місцевих бюджетів. Нормативні акти, які їх регламентують. Ієрархічна будова місцевих бюджетів.
8. Склад і структура доходів місцевих бюджетів. Тенденції їх розвитку.
9. Власні, закріплені, регулюючі доходи місцевих бюджетів
10. Основи розмежування доходів і видатків між різними ланками бюджетної системи.

Обговорюються поставлені питання, проводиться опитування, обговорюються місцеві податки, характерні для діяльності туристичних підприємств і туристів:

Готельний збір

Готельний збір - це збір, який стягується з громадян за проживання в готелях, кемпінгах та інших установах готельного типу.

Орендарі, які орендують у готелі приміщення під офіс і не використовують такі приміщення для проживання, не є платниками готельного збору.

За неповну добу проживання у готелі збір справляється на загальних підставах, тобто як за проживання повної доби.

Готельний збір також повинен справлятися за надання в гуртожитках кімнат громадянам для короткотермінового проживання, якщо інше не передбачене рішенням органу місцевого самоврядування про його запровадження.

Рішенням органу місцевого самоврядування встановлюються терміни перерахунку готельного збору до місцевого бюджету та його розрахунок (подається щомісяця). У разі неподання розрахунку згідно обумовленого терміну, платник сплачує штраф у розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Готельний збір справляється й перераховується до бюджету місцевого самоврядування адміністрацією готелю.

Таблиця 3.1 - Характеристика готельного збору

Готельний збір	
Платники	Особи, які проживають у готелях.
Об'єкт	Добова вартість
Ставка	Не повинна перевищувати 20% добової вартості житла (без додаткових послуг)
Джерело	Для юридичних осіб - собівартість продукції (робіт, послуг); для громадян - власні кошти

Курортний збір

Курортний збір - це збір із громадян, які тимчасово перебувають у курортній місцевості. Від сплати курортного збору звільняються: діти віком до 16 років; інваліди та особи, які їх супроводжують; учасники Великої Вітчизняної війни; воїни-інтернаціоналісти; учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; особи, які прибули за путівками та курсівками до санаторіїв, будинків відпочинку, пансіонатів, включно з містечками та базами відпочинку; особи, які прибули до курортної місцевості у службове відрядження, на навчання, постійне місце проживання, до батьків та близьких родичів; особи, які прибули за плановими туристичними маршрутами туристично-екскурсійних установ та організацій, а також ті, котрі здійснюють подорож за маршрутними книжками; чоловіки віком 60 років і старші, жінки віком 55 років і старші.

Курортний збір справляється з платників за місцем їх тимчасового проживання не пізніше як у триденний термін від дня прибуття. У разі зміни платником місця проживання в межах курортної місцевості курортний збір повторно не справляється.

Курортний збір справляється:

- адміністрацією готелю та іншими установами готельного типу під час реєстрації прибулих;
- квартирно-посередницькими організаціями при направленні осіб (крім прибулих за путівками туристично-екскурсійних установ і організацій) на поселення в будинки (квартири), що належать громадянам за правом власності.

З осіб, які зупиняються в будинках (квартирах) громадян без сприяння квартирно-посередницьких організацій, а також з осіб (крім тих, що здійснюють подорож за і маршрутними книжками), які проживають у наметах, автомашинах тощо, курортний збір справляється в порядку, визначеному радами народних депутатів, що встановлюють цей збір.

Рішенням органу місцевого самоврядування установлені терміни перерахунку курортного збору до місцевого бюджету (щоденно чи щодавно), а його розрахунок подається щомісяця. У разі порушення термінів на платника накладається штраф.

Таблиця 3.2 - Характеристика курортного збору

Курортний збір	
Платники	Громадяни, які прибувають у курортну місцевість
Об'єкт	Плата за послуги при реєстрації громадян установами, відповідальними за дотриманням правил паспортної системи
Ставка	Не більше 10% неоподаткованого мінімуму доходів громадян
Джерело	Власні кошти громадян

Збір за право використання місцевої символіки

Збір за право використання місцевої символіки – це збір за право використання цієї символіки у комерційних цілях.

Дозвіл на використання місцевої символіки (герб міста чи іншого населеного пункту, назва або зображення архітектурних, історичних пам'ятників і т.д.) видається уповноваженими організаціями строком на 1 рік. Також вони ведуть і облік платників.

Таблиця 3.3 - Характеристика збору за використання національної символіки

Збір за право використання місцевої символіки	
Платники	Юридичні особи та громадяни, як використовують місцеву символіку комерційних цілях
Об'єкт	Вартість виробленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг
Ставка	Для юридичних осіб - 0,1% вартості виробленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг із використанням місцевої символіки; для громадян, які займаються підприємницькою діяльністю - 5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
Джерело	Для юридичних осіб - собівартість продукції (робіт, послуг); для фізичних осіб - витрати, пов'язані з підприємницькою діяльністю

За використання місцевої символіки без дозволу юридичних осіб стягується вся сума прибутку, отримана від її реалізації, а з фізичних осіб – штраф у розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Збір за право використання місцевої символіки перераховується до бюджету місцевого самоврядування в порядку, визначеному органами місцевого самоврядування.

Збір за право проведення кіно - і телезйомок

Нарахування суми збору за право проведення кіно - і телезйомок та контроль за його сплатою до бюджету здійснюється органом, що видає дозвіл на проведення зйомок.

Збір за право проведення кіно - і телезйомок перераховується до бюджету місцевого самоврядування в порядку, визначеному органами місцевого самоврядування.

Таблиця 3.4 – Характеристика збору за проведення кіно і телезйомок

Збір за право проведення кіно - і телезйомок	
Платники	Комерційні кіно - і телеорганізації, включаючи організації з іноземними інвестиціями, та зарубіжні організації, які проводять зйомки
Об'єкт	Фактичні витрати на проведення необхідних для здійснення зйомок додаткових заходів місцевими органами виконавчої влади
Ставка	Не повинна перевищувати фактичні витрати на проведення зазначених заходів
Джерело	Прибуток юридичних осіб

Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі

Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі - це плата за оформлення та видачу дозволів на торгівлю у спеціально відведених для цього місцях.

Відповідальність за розрахунок збору та його надходження до бюджету покладається на уповноважені організації або посадові особи, яким доручено видавати дозвіл на розміщення об'єктів торгівлі.

Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі перераховується до місцевого бюджету в порядку, визначеному органами місцевого самоврядування

Таблиця 3.5 – Характеристика збору за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі

Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі	
Платники	Юридичні і фізичні особи, які реалізують сільськогосподарську, промислову продукцію та інші товари у спеціально відведених місцях
Об'єкт	Плата за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі
Ставка	Не повинна перевищувати: 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для суб'єктів, які постійно здійснюють торгівлю у спеціально відведених для цього місцях; Одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян у день за одноразову торгівлю
Джерело	Для юридичних осіб - прибуток; Для фізичних осіб - власні кошти

Збір за проїзд по території прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон

Збір за проїзд по території прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон - це місцевий збір, який стягується у розмірі до ____ нмдг. залежно від марки й потужності автомобілів, а з юридичних осіб і громадян інших держав, у тому числі й суб'єктів колишнього Союзу РСР (країн СНГ), - у розмірі від ____ до ____доларів США (студенти проставляють самотійно)

Збір за проїзд територією прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон перераховується до бюджету місцевого самоврядування в порядку, визначеному обласними радами.

Таблиця 3.6 – Характеристика збору за проїзд по території прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон

Платники	Юридичні особи та громадяни України.
Об'єкт	Марка і потужність автомобілів
Ставка	Для юридичних осіб та громадян України у розмірі до 0,5 нмдг; для юридичних осіб та громадян інших держав - у розмірі від 5 до 50 доларів США
Джерело	Для юридичних осіб - прибуток; для громадян – власні кошти.

Завдання для самотійної роботи:

Завдання 1. За даними місцевого бюджету (будь – якого бюджету районного, міського чи обласного масштабу України, який студенти підбирають самотійно за матеріалами у бібліотеці, пресі, Інтернет) за поточний та минулий роки:

- а) Надати характеристику структури його доходів та видатків, проаналізувати тенденції, які простежуються в доходній та витратній частині.
- б) Визначити наявність дефіциту чи профіциту місцевого бюджету.
- с) Якщо має місце дефіцит місцевого бюджету, то які, на вашу думку, шляхи його подолання?

Завдання 2. Студенти вибирають з Податкового кодексу України місцеві податки і складають їх перелік з указанням величини місцевих податків.

Тема 4. Податкова система. Роль податків в формуванні державних і місцевих фінансів

План заняття

1. Об'єктивна необхідність, сутність і функції податків
2. Класифікація податків і елементи податку
3. Сутність і наукові принципи побудови податкової системи. Її місце в економічній системі держави.
4. Податкова система України.
5. Прямі і непрямі податки, які діють в Україні, їх ставки на поточний момент.
6. Поняття неоподаткованого мінімуму та мінімальної величини заробітної плати і вживання цих показників в оподаткуванні.
7. Рішення завдань.

Обговорюються поставлені питання, проводиться опитування

Прямі і непрямі податки і методика їх обчислення

Перш за все розглядається сутність прямих податків, принципи їх формування і склад. Джерелом сплати податку на прибуток (прямий податок) є загальна сума прибутку.

Величина прибутку до оподаткування складе: $ОП = (ВД - ПЗ - ВВ - АВ)$ (4.1)

Визначення суми плати за землю здійснюється за формулою 4.2.

$$\text{Плата (податок) за землю} = \left(\begin{array}{l} \text{Об'єкт оподаткування (площа} \\ \text{земельної ділянки, яка перебуває} \\ \text{у власності або користуванні, у тому} \\ \text{числі на умовах оренди)} \end{array} \right) \times \left(\begin{array}{l} \text{Ставка} \\ \text{податку, грн} \end{array} \right) \quad (4.2)$$

Необхідно пам'ятати, що суму плати податку за землю відносять до складу поточних (валових) витрат.

$$\text{Податок із власників транспортних засобів} = \text{Об'єкт оподаткування} \times \text{Ставка податку, грн} \quad (4.3)$$

Сума податку з власників транспортних засобів відноситься на поточні (валові) витрати підприємства. Сума податку із власників транспортних засобів визначається за схемою (рис. 4.1)

Крім указаних прямих податків, підприємства сплачують *непрямі податки*. Слід пам'ятати, що всі непрямі податки додаються до ціни виробника продукції і формують відпускну ціну продукції.

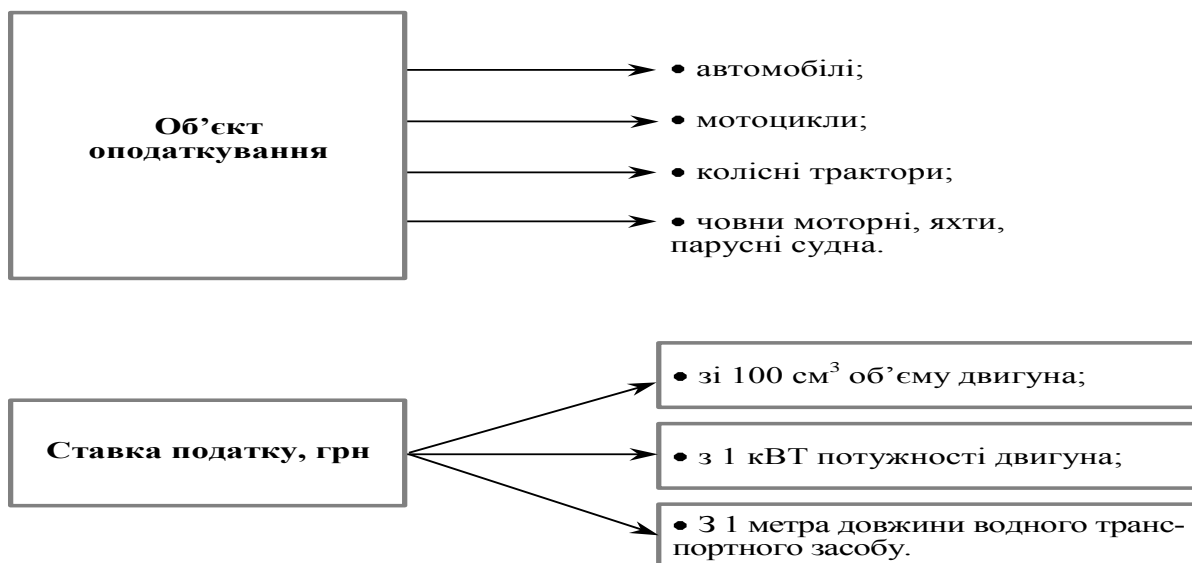

Рис. 4.1 Формування податку із власників транспортних засобів

Податок на додану вартість

Об'єктом оподаткування цим податком є операції, здійснювані платниками податку з продажу на митній території, завезення на митну територію та вивезення за межі митної території України товарів (робіт, послуг). Слід зазначити, що хоч у деяких випадках має місце подвійне оподаткування (оподаткування ПДВ підакцизних товарів і товарів, що обкладаються митом), реальним економічним об'єктом оподаткування є додана вартість, основними елементами якої є: витрати на оплату праці під час створення товарів (робіт, послуг); сума амортизаційних відрахувань; сума акцизного збору, прибутку, мита; первісна (початкова) вартість сировини тощо.

Суму податку, яку необхідно перерахувати до бюджету, визначають як різницю між загальною сумою податкових зобов'язань і сумою податкового кредиту. Сума податкового кредиту складається із сум ПДВ, сплаченого під час придбання ТМЦ чи робіт, послуг. Податкове зобов'язання — це загальна сума нарахованого ПДВ за здійсненими операціями в податковому періоді.

Бюджетне відшкодування — сума, що підлягає поверненню платнику податку з бюджету у зв'язку з надмірною сплатою податку у випадках, визначених цим Законом.

Існують особливості щодо розрахунку ПДВ під час реалізації товарів (операцій), які не є об'єктом оподаткування, звільнених від оподаткування, а також товарів (операцій), які оподатковуються за ставками 20 %, 0 %.

Так, у процесі реалізації товарів (операцій), які не є об'єктом оподаткування чи є звільненими від оподаткування, ПДВ, сплачений під час здійснення витрат на виготовлення таких товарів, включається до їхньої собівартості. У свою чергу, податкових зобов'язань не виникає. При реалізації товарів за ставкою 0 % підприємство має право на відшкодування сплаченого ПДВ під час здійснення витрат на виготовлення таких товарів, при цьому податкового зобов'язання не виникає. Результатом реалізації таких товарів є виникнення бюджетного відшкодування.

У процесі визначення сум податкових зобов'язань слід виходити з того, що вони виникають унаслідок продажу товарів (робіт, послуг). Час їх виникнення пов'язаний або з датою зарахування коштів на рахунок постачальника, або з датою відвантаження товарів, виконання робіт, надання послуг. Право на податковий кредит виникає у підприємства в разі придбання товарів (робіт, послуг), тобто з дати перерахування коштів з банківського рахунка платника податку на рахунок постачальника з метою оплати товарів (робіт, послуг) або отримання товарів (робіт, послуг) на умовах відстрочення платежу. Обов'язковою умовою для виникнення права на податковий кредит є наявність податкової накладної.

За умови, коли податкові зобов'язання перевищують суму податкового кредиту, підприємство повинно суму такого перевищення сплатити до бюджету не пізніше 40 днів від кінцевого терміну надання податкової декларації до податкової інспекції (або 60 днів з дати закінчення звітного періоду). Якщо навпаки, то за рішенням підприємства йому або на цю суму зменшуються наступні платежі, або ця сума відшкодовується з державного бюджету.

Розрахунок визначення суми акцизного збору здійснюється в такій послідовності.

$$\text{Сума акцизного збору} = \left(\frac{\text{Об'єкт оподаткування}}{\text{(оборот, що оподатковується)}} \right) \times \left(\frac{\text{Ставка}}{\text{(акцизного збору)}} \right) \quad (4.4)$$

Слід урахувати, що об'єктом оподаткування є:

- 1) оборот з реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів (у тому числі з давальницької сировини). А це — продаж, обмін, безоплатне передання товару, а також обсяги підакцизних товарів, виготовлених з давальницької сировини; товарів для власного споживання, промислової переробки і для свої працівників;
- 2) вартість імпортованих товарів, у тому числі в межах бартерних операцій (із частковою або взагалі без оплати їхньої вартості).

Ставки акцизного збору поділяються на тверді (у гривнях або євро) — з одиниці реалізованого товару — та відсоткові — до обороту з продажу товарів.

Відсоткові ставки застосовуються до вітчизняних і імпортних підакцизних товарів. Вартість цих товарів визначається з максимально роздрібною ціни, яку встановлює для вітчизняних товарів виробник, а для імпортних — імпортер, але без урахування ПДВ і акцизного збору.

Податок «мито», як акцизи і ПДВ відноситься до непрямих податків. У процесі розв'язання практичних завдань слід пам'ятати, що мито є непрямим податком, який стягується з товарів, що переміщуються через митний кордон країни.

Розрахунок суми мита здійснюється за формулою, виходячи з об'єкта оподаткування й визначених ставок.

$$\text{Сума мита} = \left(\frac{\text{Об'єкт оподаткування} - \text{митна вартість товару в національній валюті, що переміщується через митний контроль}}{\text{}} \right) \times \left(\frac{\text{Ставка у \% або грошовому виразі на одиницю товару}}{\text{}} \right) \quad (4.5)$$

Потрібно враховувати, що ставка для обчислення мита може бути двох видів, а саме:

- 1) у відсотках до митної вартості товарів;
- 2) у грошовому виразі на одиницю товару.

До складу митної вартості входять: витрати на придбання, транспортування до митного кордону та витрати на страхування товарів, які перетинають митний кордон України.

Даний розділ, крім практичних завдань щодо визначення сум податків (прямих і непрямих), містить завдання з визначення обов'язкових відрахувань, податків і зборів, які залежать від заробітної плати та сплачуються при її виплаті.

Розмір страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням, а також на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, щорічно за поданням Кабінету Міністрів України встановлюється Верховною Радою України, відповідно для роботодавців і застрахованих осіб у відсотках до встановленої бази обчислення

Практичні завдання:

Задача 1. Визначте величину податків туристичного підприємства, якщо відомо, що ним було одержано у звітному періоді 125 тис. грн. доходу від реалізації;

собівартість склала 100 тис. грн. Фірма працює на загальній формі оподаткування (ПДВ складає 20%). Які податки і в якій сумі має сплатити фірма?

Задача 2. Визначте розмір прибуткового податку який сплатять працівники турфірми за місяць, якщо відома сума доходів його працівників:

Таблиця 4.1 - Розрахунок прибуткового податку працівників турфірми

П.І.Б	Сума доходів, грн	Сума прибуткового податку
Артемочко Н.К.	2843	
Аспарян Є.Р.	740	
Авілов К.Н.	720	
Грищенко А.А.	1555	
Дробот Р.Ю.	1375	
Всього		

Задача 3. На основі наведених даних необхідно визначити податок з власників транспортних засобів у звітному періоді. Акціонерне товариство має на обліку такі автомобілі:

- вантажний автомобіль з обсягом циліндра двигуна 8300 см^3 – один;
- автомобіль для перевезення пасажирів (місткість пасажирів - 32) з обсягом циліндра 6200 см^3 – один;
- легковий автомобіль з обсягом циліндра двигуна 2300 см^3 – один;
- легковий автомобіль з обсягом циліндра двигуна 3700 см^3 – один;

Розв'язок.

- 1) Сума податку на вантажний автомобіль: $8300 * 15 / 100 = 1245$ грн
- 2) Податок на авто для перевозки пасажирів: $6200 * 3,62 / 100 = 223,2$ грн
- 3) Податок на легковий автомобіль: $2300 * 10 / 100 = 230$ грн.
- 4) Податок на легковий автомобіль: $3700 * 30 / 100 = 1110$ грн.
- 5) Загальна сума податку: $1110 + 230 + 223,2 + 1245 = 2808,2$ грн

Задача 4. Мале підприємство у поточному році мало середньооблікову чисельність працюючих 10 чоловік. Обсяг виручки від реалізації за рік склав 245 тис грн. Фактично сплачено єдиного податку у поточному році 10,2 тис грн, ставка єдиного податку встановлена у розмірі 6%. На основі приведених даних необхідно визначити суму єдиного податку і суму податку, що підлягає сплаті до бюджету.

Розв'язок.

- 1) Сума єдиного податку: $245 * 0,06 = 14,7$ тис.грн
- 2) Сума єдиного податку, що підлягає сплаті до бюджету: $14,7 - 10,2 = 4,5$ тис.грн

Задача 5. На основі наведених даних необхідно визначити податок на додану вартість і суму ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету:

- товари, відвантажені покупцям у звітному періоді – 572,0 тис.грн;
- ПДВ за результатами перерахунку у звітному періоді - +48 тис.грн;
- вартість матеріальних цінностей, призначених для використання у процесі виробництва – 165,0 тис. грн;
- вартість придбаних основних фондів, що підлягають амортизації – 85,0 тис. грн.

Розв'язок.

- 1) ПДВ на відвантажені товари: $572 / 6 = 95,3$ тис.грн
- 2) ПДВ на МЦ, що використовувались в діяльності: $165 / 6 = 27,5$ тис.грн.
- 3) ПДВ по ОФ: $85 / 6 = 14,2$ тис.грн.

4) ПДВ, що підлягає сплаті в бюджет: $95,3+48-27,5-14,2 = 101,6$ тис.грн.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Підготувати матеріали щодо діючих на поточний час в Україні ставок прямих і непрямих податків, провести класифікацію податків (державні чи місцеві, прямі і непрямі, для громадян чи відносно СПД – юридичних чи фізичних осіб).
2. Підготувати короткий опис суті і діючих в поточному році розмірів єдиного соціального внеску.
3. Які новації щодо оподаткування (чи змін у Податковому кодексі) пропонуються у бюджеті поточного року?

Тема 5. Державний бюджет як основний фінансовий план країни.

Бюджетний устрій і бюджетна система, принципи побудови

План заняття

1. Головні фонди фінансових ресурсів держави.
2. Джерела формування фінансових ресурсів держави.
3. Органи управління і фінансові інститути державної фінансової системи: склад, функції і зв'язок зі сферами і ланками фінансової системи
4. Шляхи вдосконалення функціонування фінансових органів і інститутів.
5. Бюджет держави – складова ланка державних фінансів
6. Сутність бюджету як економічної категорії
7. Роль бюджету у фінансовій системі та соціально-економічному розвитку країни
8. Ієрархічна будова бюджетної системи України
9. Поняття бюджетного устрою, його принципи та їх реалізація на практиці.
10. Бюджетна резолюція, її зміст і призначення
11. Поняття бюджетного процесу і його етапи
12. Бюджетні права органів законодавчої і виконавчої влади (Верховної Ради України, місцеві Ради народних депутатів, Кабінету міністрів, фінансового управління, відділів місцевих Рад.

На практичному занятті обговорюються поставлені питання, проводиться опитування, перевірка результатів виконання самостійних робіт, проводиться попереднє знайомство з методикою виконання індивідуальних розрахунково-графічних завдань.

Студенти одержують завдання щодо вивчення матеріалів бюджетів України попередніх періодів та їх виконання:

1. За матеріалами Державного бюджету України попередніх років скласти таблицю виконання річного Держбюджету за основними напрямками
2. Вивчення основних положень Закону про бюджет поточного року.
3. Визначення доходів і видатків та наявності дефіциту чи профіциту бюджету.
4. Зробити висновки щодо структури і динаміки бюджетів

Тема 6. Доходи і видатки державного бюджету

План заняття

1. Роль доходів і видатків державного бюджету в соціально-економічному розвитку країни.
2. Доходи бюджету, їх класифікація і джерела їх формування.
3. Класифікація бюджетних видатків
4. Секвестр: зміст поняття, мета і умови проведення. Захищені статті державного бюджету України.
5. Бюджетний дефіцит і бюджетний профіцит.

Обговорюються поставлені питання, проводиться опитування та проводиться контроль виконання самостійних робіт і першого розрахункового завдання.

Практичне завдання:

За даними державного бюджету України:

1. Дати характеристику структури доходів державного бюджету України згідно кожної з виділених класифікаційних ознак. Проаналізувати тенденції, які простежуються в доходній частині державного бюджету України.
2. Дати характеристику структури видатків державного бюджету України згідно кожної з виділених класифікаційних ознак. Проаналізувати тенденції, які простежуються у видатковій частині державного бюджету України.
3. Чи є (і у якій сумі) бюджетний дефіцит у аналізованих бюджетах бюджеті? Які джерела можуть бути використані для покриття бюджетного дефіциту?

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ І САМОСТІЙНИХ РОБІТ ЗМІСТОВНОГО МОДУЛЯ 2 «ФІНАНСИ ГОСПОДАРСЬКИХ СУБ'ЄКТІВ»

Тема 1. Основи фінансів підприємств. Система грошових розрахунків підприємств

План заняття

1. Сутність та ознаки фінансів підприємств.
2. Характеристика фінансових ресурсів та джерел їх формування.
3. Організація фінансової роботи на підприємствах.
4. Основи організації розрахунків.
5. Правила оформлення розрахункових документів.
6. Розрахунки з використанням меморіальних ордерів.
7. Розрахунки з використанням платіжних доручень та вимог.
8. Розрахунки з використанням чеків.
9. Платіжна дисципліна та контроль за її дотриманням.

За змістовно-методичною спрямованістю питання й тестові завдання щодо основ фінансів підприємств охоплюють визначення категорії фінансів підприємств,

з'ясування загальних і специфічних ознак фінансів на макро- і мікрорівні; класифікації економічних відносин; сутності та принципів організації фінансів на мікрорівні.

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається вирахуванням з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо.

Рис. 7.1. Фактори, які впливають на суму доходу (виручки) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг

Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Варто знати, що визначення доходу за бухгалтерським й податковим обліком не збігається. Так, у бухгалтерському обліку доходи визнаються за умови збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які приводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Під **валовим доходом** розуміють загальну суму доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами.

Грошові надходження на підприємстві від звичайної операційної діяльності залежать від різних факторів.

Інші операційні доходи включають доходи від операційної діяльності підприємства у звітному періоді, крім доходу (виручки) від реалізації продукції, й до яких належать: дохід від реалізації іноземної валюти, операційної оренди, операційної курсової різниці за операціями в іноземній валюті, одержані штрафи пені, неустойки тощо.

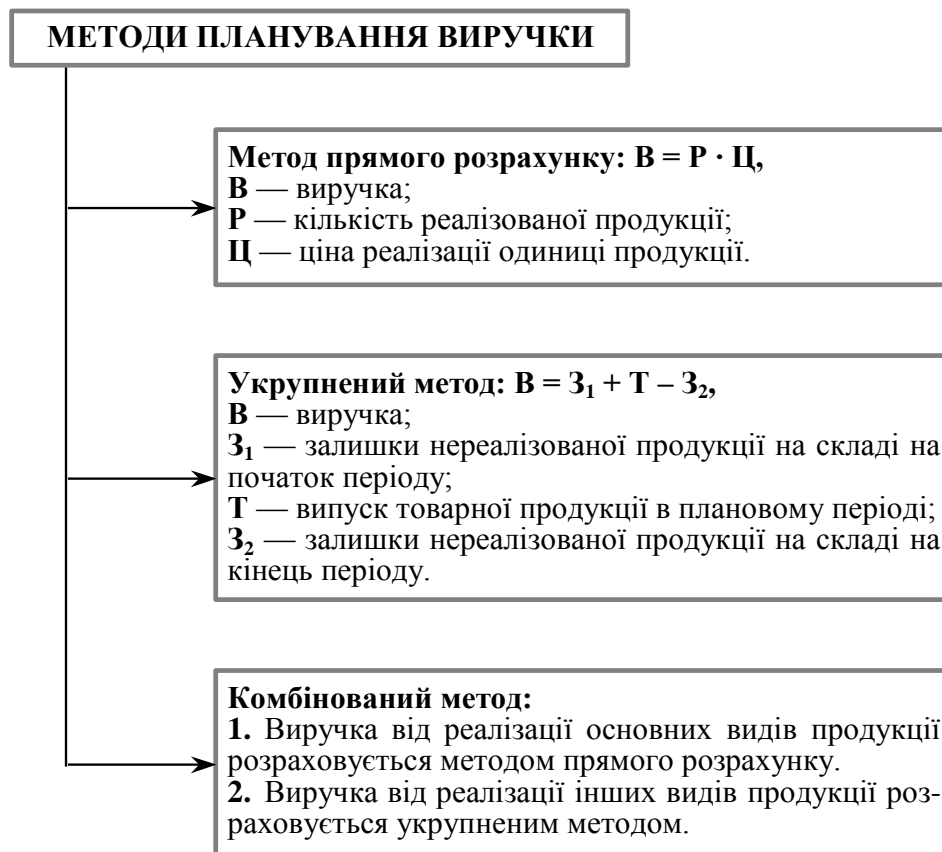

Рис. 7.2. Методи планування виручки та механізм їх застосування

Основною частиною грошових надходжень підприємства є виручка від реалізації продукції. Ураховуючи те, що в Україні для визначення фінансових результатів та під час податкового обліку використовуються два методи розрахування надходжень від продажу продукції (товарів, робіт, послуг), а саме: касовий метод та метод нарахувань, — є доцільною мінімізація часу між відвантаженням продукції й отриманою сумою грошових коштів, що може досягатись із допомогою планування виручки різними методами (рис. 7.2).

Під час розв'язання практичних завдань вказаної теми необхідно виходити з того, що визначення фінансового результату (прибуток/збиток) від звичайної діяльності базується на Положеннях бухгалтерського обліку й визначається як сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших видів доходів за вирахуванням витрат (збитків). Формування та розподіл фінансового результату (прибуток/збиток) від звичайної діяльності до оподаткування здійснюється в порядку, визначеному на рис. 7.3.

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються в складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Не визнаються витратами й не включаються до звіту про фінансові результати:

- 1) платежі за договорами комісії, агентськими угодами та іншими аналогічними договорами на користь комітента, принципала тощо;

- 2) попередня (авансова) оплата запасів, робіт, послуг;
- 3) погашення одержаних позик;
- 4) інші зменшення активів або збільшення зобов'язань;
- 5) витрати, які відображаються зменшенням власного капіталу відповідно до Положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

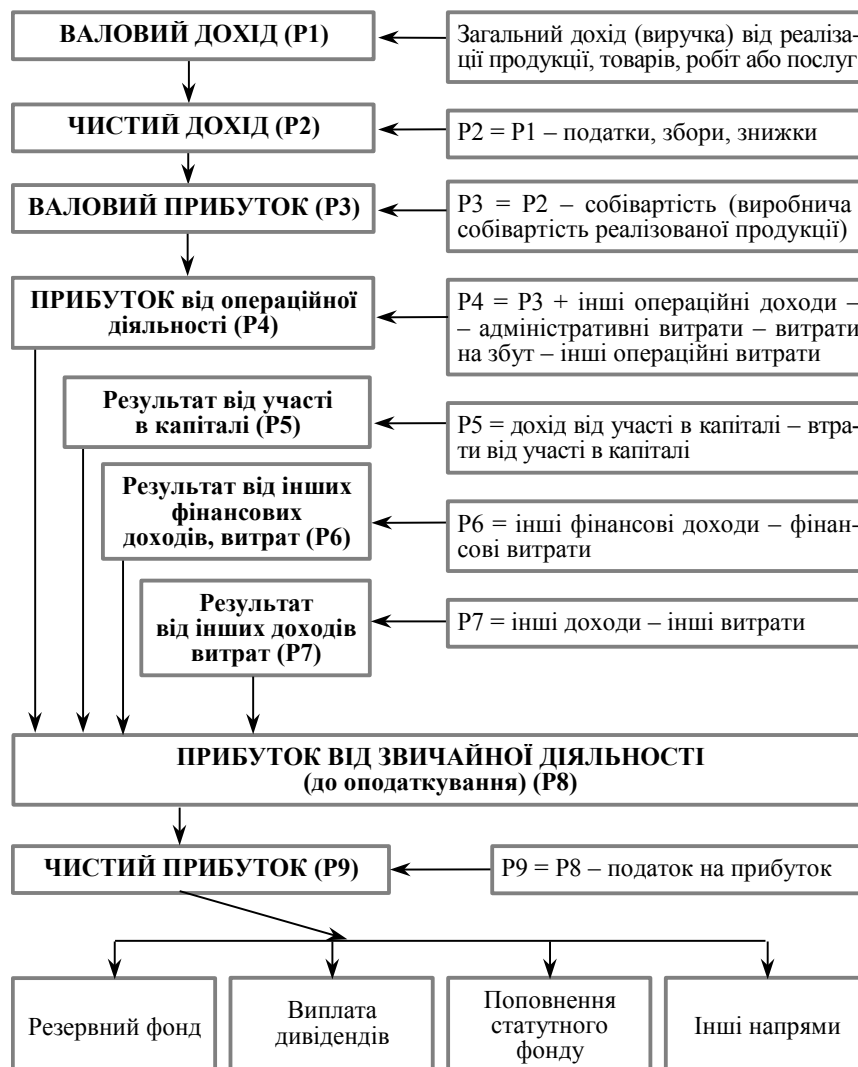

Рис. 7.3. Формування та розподіл чистого прибутку згідно з Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат і наднормативних виробничих витрат (рис.7.4).

Виробнича собівартість продукції зменшується на справедливую вартість супутньої продукції, яка реалізується, та вартість супутньої продукції в оцінці можливого її використання на власному підприємстві.

Податок на прибуток визначається наведеною нижче методичною схемою (формула 7.1).

$$\text{Податок на прибуток} = \left(\text{Скоригований валовий дохід} - \text{Валові витрати} - \text{Амортизаційні відрахування} \right) \times \text{Ставка податку} \quad (7.1)$$

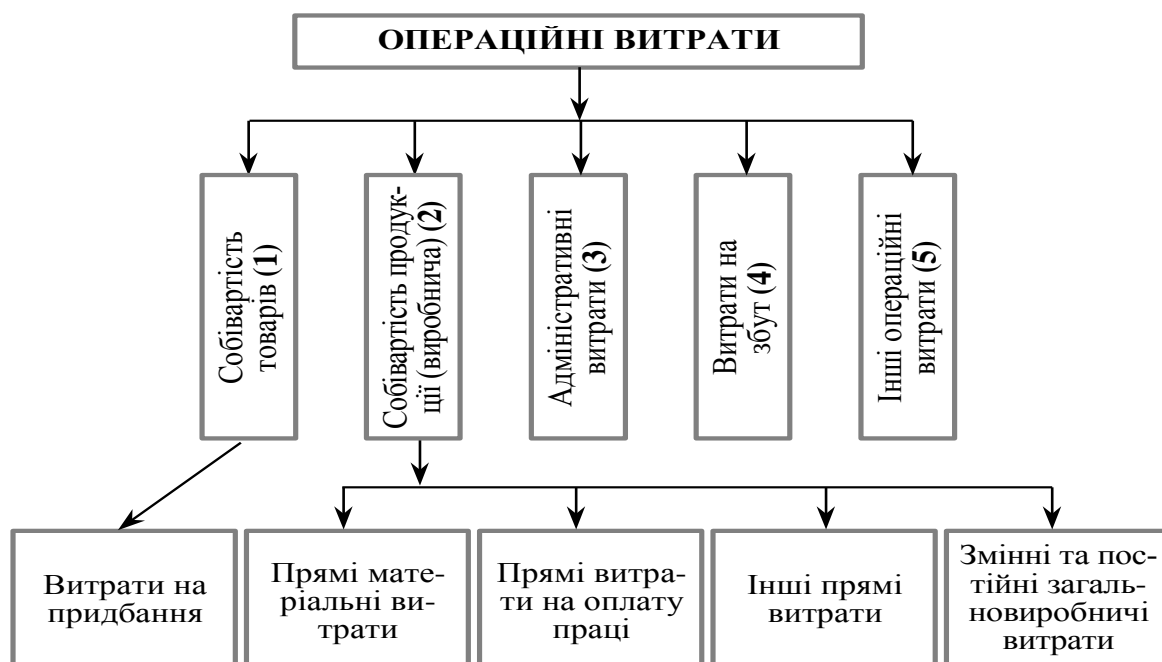

Рис. 7.4. Склад операційних витрат за Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку «Витрати»

Характеристика елементів оподаткування прибутку підприємств подана на рис.7.5.

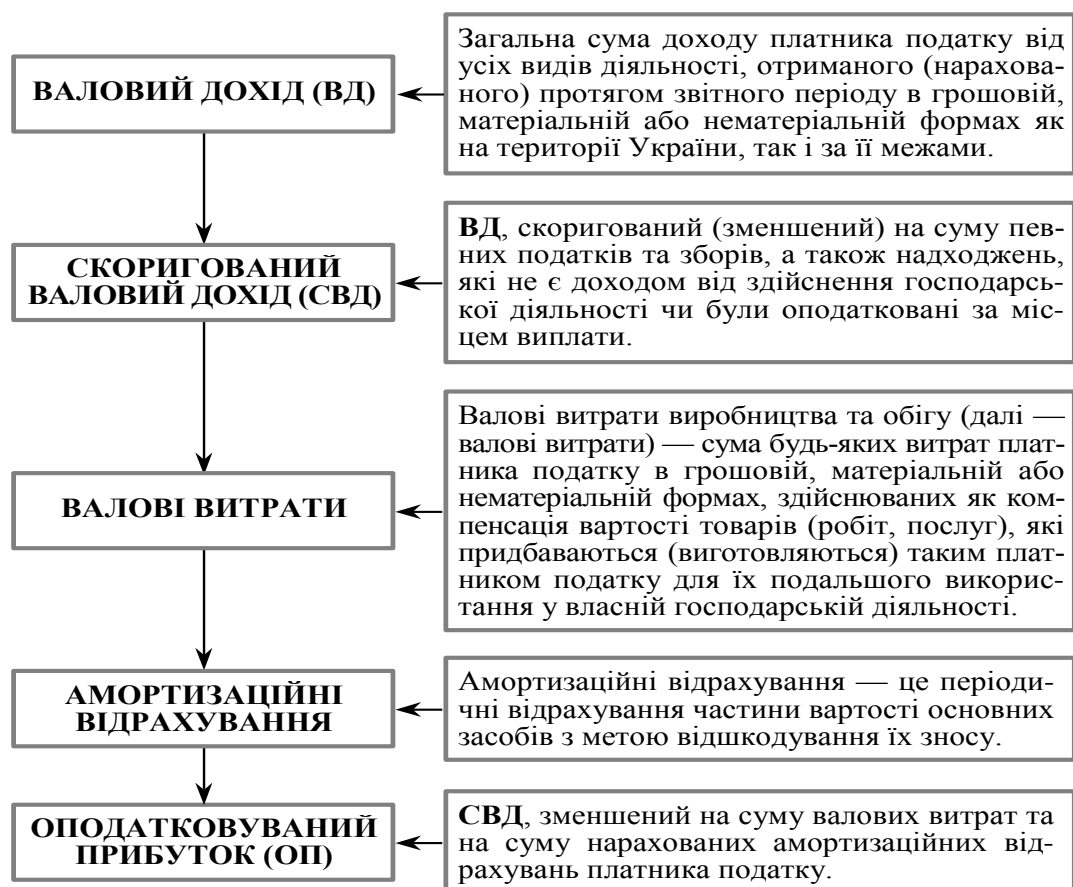

Рис. 7.5. Характеристика елементів для визначення оподаткованого прибутку підприємств

Розглядаючи питання щодо системи грошових розрахунків підприємств, за мету поставлено з'ясування сутності грошового обороту, готівкових і безготівкових розрахунків та їхніх класифікацій, принципів організації розрахунків, порядку здійснення готівкових розрахунків, установлення ліміту готівки, контролю за його дотриманням і порядку ведення касових операцій.

Задача 1. Для забезпечення господарських потреб підприємства маркетинговому відділу турфірми було виділено 20.05. 2012 р. три чекові книжки на загальну суму 1 500 000 грн, які були депоновані банком на рахунку «Розрахунки чеками», причому ліміт третьої книжки становив 600 000 грн.

20.06 2012 р. маркетинговий відділ, звітуючи перед бухгалтерією, склав реєстр використаних чеків, загальна сума якого за першою книжкою становить 420 000 грн. Залишок за другою книжкою — 140 000 грн. Третя книжка використана повністю.

Усього відділ збути використав чеків на загальну суму 1 300 000 грн.

Визначити, у межах якої суми ліміту була видана кожна книжка.

Відповідь:

Ліміт першої чекової книжки 480 тис. грн. Другої — 420 тис. грн. Третьої — 600 тис. грн.

Задача 2. Підприємство станом на 10.04 на поточному рахунку мало кошти в сумі 4350 грн. Протягом дня на поточний рахунок було ще зараховано платежів на загальну суму 20 700 грн.

Крім того, до банку надійшло ряд платіжних доручень щодо списання з рахунка підприємства сум податку на прибуток у розмірі 2750 грн, оплати рахунка-фактури за поставку комп'ютера у сумі 9500 грн.

Також банк отримав вимоги-доручення від енергопостачальної організації державного комунального господарства в сумі 3730 грн, підприємства-постачальника на підставі рішення арбітражного суду — у сумі 10 000 грн.

В якому порядку візьме до сплати ці розрахункові документи операціоніст банку? Чи вистачить коштів на поточному рахунку? Якщо ні, то які можливі дії підприємства?

Відповідь:

Черговість оплати розрахункових документів: 1 — 10 000 грн; 2 — 2750 грн; 3 — 3730 грн; 4 — 9500 грн.

Коштів на поточному рахунку не вистачає, тому доцільно переоформити рахунок-фактуру на суму 8570 грн.

Відносно формування грошових коштів за рахунок діяльності підприємства пропонується наступна задача:

Задача 3. На основі приведених даних необхідно визначити суму фінансових результатів:

1. на поточний рахунок надійшло коштів за реалізовану продукцію у сумі 350 тис грн, у тому числі ПДВ і акцизний збір — 25 тис грн;
2. підприємство отримало короткостроковий кредит у сумі 150 тис грн і довгостроковий кредит у сумі 50 тис грн;
3. отримано субсидій із державного бюджету для виконання державного замовлення 30 тис грн;
4. отримано дивідендів у сумі 10 тис грн.

Розв'язок

1)сума фінансових результатів за рахунок основної діяльності і фінансових надходжень: $350\text{тис}+150\text{тис}+50\text{тис}+30\text{тис}+10\text{тис}-25\text{тис}=565\text{тис грн}$

Задача 4. Визначити фінансові результати від звичайної операційної діяльності підприємства, скориставшись такими даними:

1. обсяг реалізації за повною собівартістю – 17200 грн
2. рентабельність реалізованої товарної продукції – 25%
3. обсяг іншої реалізації – 2200 грн
4. собівартість іншої реалізації – 1500 грн
5. сума штрафів, одержаних підприємством – 700 грн
6. сума штрафів, сплачених підприємством – 500 грн.

Розв'язок.

1. Прибуток від основної діяльності: $\Pi=C \cdot P=17200 \cdot 0,25=4300$ грн
2. Прибуток від іншої реалізації: $2200-1500=700$
3. Сума штрафів: $700-500=200$ грн
4. Загальний фінансовий результат від звичайної діяльності: $4300+700+200=5200$ грн.

Задача 5. На основі приведених даних необхідно визначити виручку від реалізації продукції методом прямого рахунку.

Таблиця 7.1 – Вихідні дані

Види продукту	Залишок на початок звіт-ного періоду	Залишок на кінець звіт-ного періоду	Реалізовано, од.	Собівартість, 1 пуг., тис.грн.	Рентабельність пугівки, %
Турпутівки					
Напрямок А	80	40	200	15	20
Напрямок В	60	30	150	40	10
Напрямок С	100	50	120	25	30

Розв'язок

- 1) від реалізації продукції в натуральному виразі
А: $80+2000-40=204$ шт
Б: $60+1500-30=153$ шт
В: $100+1200-50=125$ шт
- 2) прибуток на продукцію
А: $(15 \cdot 20\%) / 100\% = 3$ тис.грн
Б: $(40 \cdot 10\%) / 100\% = 4$ тис.грн
В: $(25 \cdot 30\%) / 100\% = 7,5$ тис.грн
- 3) ПДВ
А: $(15+3) \cdot 0,2 = 3,6$ тис.грн
Б: $(40+4) \cdot 0,2 = 8,8$ тис.грн
В: $(25+7,5) \cdot 0,2 = 6,5$ тис.грн
- 4) відпускна ціна
А: $15+3+3,6=21,6$ тис.грн
Б: $40+4+8,8=52,8$ тис.грн
В: $25+7,5+6,5=39$ тис.грн
- 5) виручка від реалізації у грошовому виразі
А: $204 \cdot 21,6=4,41$ млн. грн
Б: $153 \cdot 52,8=8,08$ млн грн
В: $125 \cdot 39=4,88$ млн грн
- 6) виручка від реалізації: $4,41+8,08+4,88 = 17,37$ млн.грн.

Завдання для самостійної роботи

Задача 1. Підприємство станом на 20.05 2012 року отримало такі платежі:

- 1) виручку від реалізації на суму 2350 грн;
- 2) попередню оплату за путівки у сумі 1 570 грн;
- 3) комунальні платежі за передане в суборенду приміщення — 590 грн.

Залишок коштів на поточному рахунку станом на 20.05 2012 р. дорівнював 3 750 грн.

20.05 2012 р. — термін, коли банк здійснює розрахунки за договором про касове обслуговування. Відповідно до цього договору послуги банку становлять 1 % від обороту по касі та оплата за перебування коштів на поточному рахунку — 0,5 % від обороту за поточним рахунком. Оборот по касі за звітний місяць становив 15 780 грн.

Протягом звітного місяця на поточному рахунку підприємства щоденно в середньому було коштів на суму 2500 грн.

Платежів упродовж 20.05. 2012 р. підприємство не здійснювало.

Визначити залишок коштів на поточному рахунку станом на 21.05.2012 р.

Відповідь: Залишок коштів на поточному рахунку станом на 21.05 — 8477,2 грн.

Задача 2. На основі наведених даних необхідно визначити грошові надходження за видами діяльності підприємства за звітний період, якщо мали місце такі операції:

- 1) на поточний рахунок надійшло коштів за реалізовану продукцію в сумі 350 тис. грн, у тому числі ПДВ і акцизний збір — 65 тис. грн;
- 2) підприємство отримало короткостроковий кредит у сумі 50 тис. грн і довгостроковий кредит у сумі 250 тис. грн;
- 3) отримано кошти з державного бюджету для виконання державного замовлення на суму 30 тис. грн;
- 4) отримано дивідендів у сумі 10 тис. грн.

Відповідь: Грошові надходження від: операційної діяльності — 285 тис. грн; інший операційний дохід — 30 тис. грн; від фінансових інвестицій — 10 тис. грн.

Запитання для самоконтролю:

1. Яку роль виконують фінанси підприємств в умовах трансформації ринкових відносин?
2. За яких умов функціонування фінансів підприємств найбільш ефективне?
3. Як класифікуються фінансові відносини, з якими пов'язана дія фінансів підприємств?
4. Які загальні ознаки мають фінанси мікро- і макрорівня?
5. Які специфічні ознаки притаманні фінансам підприємств?
6. Визначте роль розподільчої функції фінансів підприємств у господарській діяльності.
7. Чому розподіл прибутку є кінцевим етапом у реалізації розподільчої функції фінансів підприємств?
8. Які принципи допомагають у реалізації функцій фінансів підприємств і чому необхідно дотримуватись цих принципів?
9. Назвіть основні економічні методи регулювання фінансових ресурсів підприємств.
10. Які причини впровадження державного регулювання фінансових ресурсів підприємств в умовах трансформації ринкових відносин?
11. Як впливає форма власності на організацію фінансів підприємств?
12. Які економічні відносини визначають зміст категорії «фінанси підприємств»?
13. Назвіть і поясніть принципи організації грошових розрахунків.
14. Які рахунки і в якій кількості можуть мати суб'єкти господарювання?
15. Чому існують різні форми платіжних інструментів під час здійснення розрахункових операцій?

16. Яка гранична сума готівкового розрахунку підприємства (підприємця) з іншими суб'єктами господарювання протягом одного дня?
17. Розкрийте порядок організації готівкових розрахунків.
18. З якою метою встановлюється граничний обсяг зберігання готівки в касі підприємства («ліміт каси»)?
19. У чому особливість здійснення розрахунків готівкою?
20. Які вимоги висуваються до контролю за дотриманням порядку ведення касових операцій?
21. У чому полягають особливості розрахунків за платіжними дорученнями?
22. Яка відмінність платіжної вимоги-доручення від платіжного доручення?
23. Які особливості розрахунків чеками?
24. Які переваги й недоліки має акредитивна форма розрахунків для покупця та продавця?
25. Яке головне призначення векселя і в чому відмінність переказного векселя від простого?

Тема 2. Поняття і склад активів підприємства

План заняття

1. Фінансове забезпечення відтворення основних фондів
2. Оборотні активи підприємства і ефективність їх використання

Методичні пояснення щодо оцінки операцій і ефективності використання необоротних активів

Основні засоби мають грошову оцінку та відображаються в балансі підприємства як матеріальні активи. Використовують такі види оцінки основних засобів: первісна, відновлювальна, справедлива, ліквідаційна, залишкова.

Первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від використання об'єкта. Первісна вартість основних засобів зменшується у зв'язку з частковою ліквідацією об'єкта основних засобів.

Ліквідаційна вартість — сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних із продажем (ліквідацією).

Відновлювальна вартість — це вартість відтворення основних засобів у сучасних умовах і дійсних цінах, з урахуванням їх переоцінки на підставі морального й фізичного зносу.

Справедлива вартість основних засобів — сума, за якою здійснюють обмін активу або оплачують зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Амортизація — систематичний розподіл вартості активу, яка амортизується протягом строку корисної експлуатації активу.

Сума, що амортизується, — собівартість активу або інша сума, яка замінює собівартість у фінансовій звітності, мінус його ліквідаційна вартість.

Строком корисної експлуатації основних засобів є: період часу, протягом якого підприємство передбачає використовувати актив, або кількість одиниць продукції, що її підприємство очікує отримати від використання активу.

Підприємство самостійно визначає строк корисної експлуатації кожного об'єкта основних засобів, ураховуючи:

- очікуване використання підприємством;

- очікуваний фізичний знос;
- моральний знос;
- правові або аналогічні обмеження щодо використання активу.

Інше визначення: *амортизація* — це об'єктивний процес поступового зносу основних фондів та перенесення їхньої вартості на новостворену продукцію або послуги.

В діючому законодавстві України передбачені способи амортизації:

- прямолінійного списання;
- зменшення залишкової вартості;
- прискореного зменшення залишкової вартості;
- кумулятивний;
- виробничий.

Метод *прямолінійного списання*, як правило, застосовується до тих основних засобів, форма надходження економічних вигід від використання яких рівномірно розподіляється в часі. Важливе значення під час застосування цього методу має строк корисної експлуатації активу, який підприємство повинно оцінити самостійно, виходячи з інтенсивності та інших умов використання активу. Щорічні амортизаційні відрахування визначаються за формулою:

$$\text{Амортизаційні відрахування} = \frac{\text{Первісна вартість} - \text{Ліквідаційна вартість}}{\text{Срок корисної експлуатації}} \quad (8.1).$$

Метод *зменшення залишкової вартості* амортизації застосовується до тих основних засобів, які мають максимальну віддачу на початку строку їх корисної експлуатації. За цим методом річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року (або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації) та річної норми амортизації. Річна норма амортизації розраховується за нижче наведеною формулою.

$$\text{Річна норма амортизації} = \sqrt{\frac{\text{Ліквідаційна вартість}}{\text{Первісна вартість}}} \quad (8.2)$$

Сутність кумулятивного методу зводиться до визначення кумулятивного коефіцієнта та річної суми амортизації. Кумулятивний коефіцієнт змінюється залежно від кількості років, які залишились до кінця передбачуваного строку експлуатації об'єкта. Амортизаційні відрахування на основі кумулятивного методу (коефіцієнта) визначаються за формулою:

$$\text{Амортизаційні відрахування} = \frac{\text{Вартість основних засобів, що амортизуються}}{\text{Кумулятивний коефіцієнт}} \quad (8.3)$$

$$\text{Кумулятивний коефіцієнт} = \frac{\text{Кількість років, яка залишилась до кінця терміну використання об'єкта основних фондів}}{\text{Сума числа років корисного використання об'єкта основних фондів}} \quad (8.4)$$

Норми прискореної амортизації основних засобів (установлюються законодавчо) за роками експлуатації: перший рік — 15%; другий рік - 30%; третій рік — 20%; четвертий рік — 15%; п'ятий рік — 10%; шостий рік - 5%; сьомий рік — 5%.

Окрім цих методів, підприємство може застосувати норми та методи нарахування амортизації основних засобів, що передбачені податковим законодавством.

Обсяг потреби у фінансових ресурсах для фінансування придбання основних засобів та нематеріальних активів визначається виходячи з їхньої первісної вартості та кількості.

Слід також зазначити, що реальними джерелами фінансування капітальних інвестицій є: прибуток, амортизаційні відрахування, внески засновників та інші ресурси, отримані на безповоротній основі. Фінансові ресурси, залучені на тимчасовій основі, є тимчасовими джерелами фінансування капітальних інвестицій і надалі будуть замінені реальними джерелами фінансування.

Поряд з основними джерелами фінансування капітальних інвестицій виділяють специфічні джерела, які виникають за господарського способу ведення капітального будівництва, а саме: мобілізація внутрішніх ресурсів у будівництві (виникає в разі скорочення потреби в оборотних коштах на період будівництва) та планові нагромадження від виконання будівельно-монтажних робіт (мають форму прибутку, який включається в кошторис будівництва в певних відсотках до кошторисної вартості).

Рішення задач:

Задача 1. На основі приведених даних визначте суму амортизаційних відрахувань на 1 квартал поточного року.

- 1) вартість устаткування на 3 квартал становить 90 тис грн,
- 2) вартість введених верстатів в 4 кварталі 1999 року склала 8,5 тис. грн.
- 3) вартість виведених верстатів в 4 кварталі 1999 року склала 4 тис. грн.
- 4) сума амортизації за 4 квартал 2,5 тис. грн.

Підприємство прийняло рішення про застосування прискореної амортизації. Устаткування знаходиться в експлуатації 2-й рік.

Розв'язок.

- 1) балансова вартість ОЗ на поч звітного періоду $90 + 8,5 - 4 - 2,5 = 9,2$ тис грн
- 2) за умови, що устаткування знаходиться в експлуатації 2 рік, визначаємо норму амортизаційних відрахувань за квартал $30\% / 4 = 7,5\%$
- 3) сума амортизаційних відрахувань на 1 квартал $(9,2 * 7,5\%) / 100\% = 0,69$ тис грн

Задача 2. На основі наведених даних визначте суму амортизаційних відрахувань на 01.01. 2013 р.:

Групи ОФ	Балансова вартість ОФ на 01.10.2012 р.	Норма амортизації, %	Надійшло ОФ	Вибуло ОФ
Група 1	688	1,25	40	21
Група 2	258	6,25	36	34
Група 3	774	3,75	82	50

Розв'язок.

1. Балансова вартість ОФ на 01.10.2012 р.:

Група 1: $688 + 40 - 21 = 707$

Група 2: $258 + 36 - 34 = 260$

Група 3: $774 + 82 - 50 = 806$

2. Сума амортизаційних відрахувань на І кв. 2013 р.:

Група1: $(707 \cdot 1,25\%) / 100\% = 8,8$
 Група2: $(260 \cdot 6,25\%) / 100\% = 16,25$
 Група3: $(806 \cdot 3,75\%) / 100\% = 30,2$

3. Загальна сума амортизаційних відрахувань на І кв.2013р.:
 $8,8 + 16,25 + 30,2 = 35,25$

Методичні пояснення щодо оцінки операцій і ефективності використання оборотних активів

З метою визначення нормативу оборотних коштів за елементами слід з'ясувати сутність оборотних коштів, їхній склад, організацію, джерела формування, наявність і ефективність їх використання.

Потрібно пам'ятати, що вартісна оцінка оборотних коштів слугує базою для визначення витрат, формування фінансових результатів і визначення ціни виробника (включення цих витрат до ціни).

Норматив оборотних коштів — це відповідна сума грошових коштів, яка визначає оптимальну (планову) потребу підприємства в оборотних коштах.

Норматив оборотних коштів належить до показників поточної діяльності підприємства, які найбільше змінюються та перебувають у полі зору фінансової служби. Понаднормативні запаси товарно-матеріальних цінностей відволікають з обороту грошові кошти і свідчать про недоліки в матеріальному забезпеченні, неритмічності процесів виробництва та реалізації товарів. Незаповнення нормативу супроводжується перебоями у виробництві та реалізації товарів.

Норму оборотних коштів у запасах матеріалів можна обчислити в такий спосіб:

$$\begin{aligned} \text{Норма оборотних коштів у запасах матеріалів і інших видів допоміжної продукції, у днях} &= \text{Матеріали в дорозі (транспортний запас)} + \text{Приймання розвантаження, складування (підготовчий запас)} + \\ &+ \text{Поточний складський запас} + \text{Страховий запас} \end{aligned} \quad (8.6)$$

Розрахунок норми оборотних коштів з матеріалів у дорозі здійснюється в такому порядку:

$$\begin{aligned} \text{Транспортний запас} &= \frac{\text{Час надходження вантажу від постачальника до споживача}}{\text{Час для складання платіжної вимоги й обробка її банком}} - \\ &- \frac{\text{Час для акцепта платіжної вимоги покупцем}}{\text{Час для обробки й оплати документів за отриману продукцію}} \end{aligned} \quad (8.7)$$

Підготовчий запас приймається в розмірі, який визначається способом хронометражу, тобто пов'язаний з особливостями процесу виробництва (наприклад, підготовка матеріалів до виробництва: сушіння деревини на меблевих фабриках; лабораторний аналіз, доведення матеріалу до відповідних концентрацій — на підприємствах хімічної промисловості тощо).

Поточний складський запас — це запас, який забезпечує потребу підприємства в сировині, матеріалах на період між двома їх надходженнями від постачальни-

ків. У норму оборотних коштів включається середній поточний запас, який приймається в розмірі 50% від тривалості інтервалу між поставками.

Розрахунок (у днях) середнього поточного запасу (норми поточного запасу) визначається за такою формулою:

$$\text{Норма поточного запасу} = \frac{\text{Тривалість у днях інтервалу між надходженням матеріальних цінностей}}{2}. \quad (8.8)$$

Тобто, якщо інтервал між надходженнями матеріальних цінностей — 20 днів, то норма поточного запасу, яка включається в норму оборотних коштів, — 10 днів (20:2).

Страховий запас матеріальних цінностей — це запас, призначений для забезпечення потреби виробництва на випадок затримки надходження матеріальних цінностей від постачальників.

Норму оборотних коштів на створення страхового запасу рекомендується приймати в розмірі 50 % норми оборотних коштів у поточному запасі.

Слід також звернути увагу на те, що при визначенні середніх значень інтервалу поставок та інших елементів норми, під час розрахунків необхідно використовувати середньозважені величини, тобто з урахуванням вартості поставок.

Сутність *економічного методу* розрахунку нормативу оборотних коштів зводиться до коригування загального (сукупного) нормативу оборотних коштів на плановий період (рік) згідно зі змінами виробничо-господарської діяльності й визначається за такою формулою:

$$\text{Норматив оборотних коштів} = \frac{\text{Загальний норматив попереднього року}}{100 \%} \times \frac{\text{Темпи росту товарної продукції із собівартості в плановому періоді проти планового її обсягу в попередньому періоді, \%}}{100 \%}. \quad (8.9)$$

На практиці може застосовуватися контрольний метод розрахунку нормативу оборотних коштів. Він є різновидом економічного методу розрахунку.

Контрольний розрахунок виконується окремо за групами оборотних коштів. В одну групу об'єднуються оборотні кошти, розмір яких залежить від обсягу виробництва (сировина, основні й допоміжні матеріали, паливо, тара, незавершене виробництво, напівфабрикати, готова продукція); в іншу — запасні частини для ремонту, малоцінні та швидкозношувані предмети, витрати майбутніх періодів. Щодо першої частини норматив оборотних коштів визначається як добуток нормативу поточного року й темпу зростання витрат відповідних матеріальних цінностей за кошторисом витрат на виробництво на плановий період проти кошторису витрат поточного року.

Норматив оборотних коштів другої групи основних коштів визначається як добуток нормативу попереднього року і 50 % приросту витрат відповідних оборотних коштів. Сума двох частин нормативу оборотних коштів, — які залежать і не залежать від обсягу виробництва, — буде дорівнювати загальному нормативу оборотних коштів на плановий період.

Щоб визначити загальний норматив оборотних коштів із урахуванням прискорення їхнього обороту, доцільно визначену суму нормативу оборотних коштів помножити на різницю між одиницею і процентом прискорення оборотних коштів.

Варто нагадати, що в процесі функціонування підприємства вартісна оцінка оборотних коштів збільшується. Треба пам'ятати, що збільшення суми власних оборотних коштів може бути пов'язане з підвищенням обсягів виробництва й реалізації товарів та швидкості обороту. Відсутність такої залежності призводить до нераціонального використання оборотних коштів.

Економічну ефективність використання оборотних коштів характеризують показники, наведені на рис. 8.1.

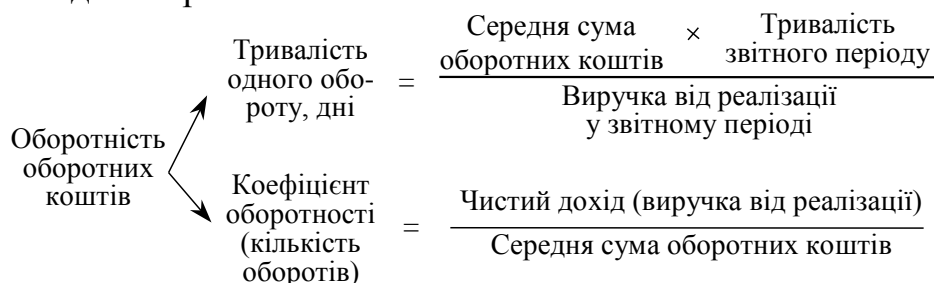

Рис. 8.1 Показники ефективності використання оборотних коштів і методика їх визначення

Середня сума оборотних коштів — це середня арифметична або середня хронологічна величина.

Якщо оборотність визначається за рік, у розрахунках слід застосовувати наявність оборотних коштів на початок кожного місяця. Сума оборотних коштів за рік як середня арифметична величина визначається так:

$$O = (O_1 + O_2 + \dots + O_{12} + O_{13}) : 13;$$

де O_1, O_2, \dots, O_{12} — сума оборотних коштів на початок місяця (із січня по грудень); O_{13} — сума оборотних коштів на початок наступного року.

Виходячи із середньої хронологічної величини, середню суму оборотних коштів можна визначити так:

$$O = \left(\frac{O_1}{2} + O_2 + \dots + O_{12} + \frac{O_{13}}{2} \right) : 12 \quad (8.10)$$

$$\text{Коефіцієнт завантаження} = \frac{\text{Середня сума оборотних коштів}}{\text{Чистий дохід (виручка від реалізації)}} \quad (8.11)$$

Доцільно пам'ятати, що чим нижчий показник завантаження оборотних коштів, тим ефективніше вони використовуються. Прискорення оборотності сприяє їх абсолютному і відносному вивільненню.

Абсолютне вивільнення — це зниження суми оборотних коштів у поточному році порівняно з попереднім роком за збільшення обсягів реалізації продукції.

Відносне вивільнення має місце, коли темпи зростання обсягів реалізації (продажу) випереджають темпи зростання оборотних коштів, тобто меншим обсягом оборотних коштів підприємство забезпечує більший обсяг реалізації.

Загальне вивільнення визначається як сума абсолютного й відносного вивільнення оборотних коштів.

Розв'язання задач щодо використання оборотних активів

Задача 1. На основі наведених даних необхідно визначити норматив оборотних коштів за окремими видами основних матеріалів:

1. потреба туристичного оператора в основних матеріалах у плановому кварталі: матеріал "А" – 58 тис грн; матеріал "Б" – 36 тис грн;
2. час доставки матеріалів від постачальника до споживача (дні): матеріал "А" – 10; матеріал "Б" – 7;
3. тривалість документообігу (дні): матеріал "А" – 6; матеріал "Б" – 4;
4. час, необхідний для одержання матеріалів та підготовку їх до виробництва (дні): матеріал "А" – 2; матеріал "Б" – 1;
5. середній інтервал поставки матеріалів (днів): матеріал "А" – 32; матеріал "Б" – 16.

Розв'язок. $H = O * P$, де O – одноденні витрати, грн; P – норма запасу, днів.

1) Одноденні витрати: $O_a = 58000/90 \text{ днів} = 644 \text{ грн}$; $O_b = 36000/90 \text{ днів} = 400 \text{ грн}$

2) Норма запасу містить транспортний запас, складський та страховий запас.

Транспортний запас: Для А: $10 - 6 = 4 \text{ дні}$; Для Б: $7 - 4 = 3 \text{ дні}$

Поточний запас (50% інтервалу між поставками): Для А: $32/2 = 16 \text{ днів}$; Для Б: $16/2 = 8 \text{ днів}$. Страховий запас (50% поточного): Для А: $16/2 = 8$; Для Б: $8/2 = 4$. $P_a = 4 + 16 + 8 + 2$ (складський) = 30 днів; $P_b = 3 + 8 + 4 + 1 = 16 \text{ днів}$

3) Норматив ОК: $H_a = 644 * 30 = 19320 \text{ грн}$; $H_b = 400 * 16 = 6400 \text{ грн}$.

Задача 2. На підставі наведених даних необхідно визначити оборотність оборотних коштів і суму їх вивільнення або додаткового залучення до обороту (тис грн):

1. обсяг реалізації продукції за квартал: за планом 6480; фактично – 7130

2. середні залишки ОК: за планом 320; фактично – 340

Розв'язок. $O = C * T / P$, де O – термін обертання ОК, днів; C – середні залишки ОК, грн; T – тривалість періоду, за який обчислюється обертання, днів; P – обсяг реалізації, грн.

1. Термін обертання плановий: $O_{пл} = 320 * 90 / 6480 = 4,44 \text{ дн}$ фактичний:

$$O_{ф} = 340 * 90 / 7130 = 4,29 \text{ дн}$$

2. Прискорення оборотності: $4,29 - 4,44 = -0,15$

3. Одноденна фактична реалізація: $7130 / 90 = 79,2 \text{ тис. грн}$

4. Сума вивільнення коштів: $79,2 * 0,15 = 11,88 \text{ тис. грн}$

Завдання для самостійного опрацювання

1. Визначити показники ефективності використання, стану і руху основних фондів за даними задачі 2. Врахувати, що квартальний обсяг реалізації склав 1425 тис.грн., а прибуток підприємства 123 тис.грн. Середньоспискова чисельність підприємства у 3 кварталі 2012 року складала 100 чол.
2. За даними туристичного підприємства визначити структуру, динаміку і ефективність використання оборотних активів підприємства:

Таблиця 8.1 Вихідні дані

Показники	На початок періоду	На кінець періоду
Оборотні активи, всього		
В т.ч. матеріали	23	15
запасні частини	18	12
дебіторська заборгованість	10	8
грошові кошти	2	3

Обсяг реалізації за звітний період склав 135 тис.грн., прибуток – 18 тис.грн.

Запитання для самоконтролю

1. Сутність поняття «основні засоби» відповідно до Положень (стандартів) бухгалтерського обліку.
2. Розкрийте сутність категорій «знос», «амортизація», «амортизаційні відрахування».
3. Якими методами здійснюється нарахування амортизаційних відрахувань для визначення оподаткованого прибутку та витрат операційної діяльності?
4. Назвіть основні функції амортизаційних відрахувань та розкрийте їхній зміст.
5. Назвіть основні напрями впливу амортизаційних відрахувань на фінансово-господарську діяльність підприємства.
6. Чи піддаються зносу нематеріальні активи підприємства?
7. За допомогою яких показників оцінюється ефективність використання основних засобів на підприємстві?
8. Які існують основні підходи до оцінки вартості основних засобів?
9. У чому полягає мета переоцінки основних засобів?
10. Яку роль відіграють капітальні інвестиції в розвитку підприємницьких структур?
11. Які існують види ремонту основних засобів і джерела їх фінансування?
12. Якої мети досягає підприємство, нормуючи оборотні кошти?
13. Назвіть склад власних джерел за нормування оборотних коштів.
14. Чому кредиторська заборгованість є джерелом формування оборотних коштів?
15. Як визначається норматив оборотних коштів прямим методом?
16. У чому особливість визначення норми оборотних коштів прямим методом з незавершеного виробництва?
17. У чому сутність економічного методу визначення нормативу оборотних коштів і яка відмінність його від контрольного методу?
18. Як оцінити ефективність використання оборотних коштів?
19. Що означає абсолютне й відносне вивільнення оборотних коштів?
20. У чому сутність прискорення оборотних коштів і як воно впливає на фінансово-господарську діяльність підприємства?
21. Як визначається нестача або надлишок власних оборотних коштів і які причини зумовлюють цей стан?
22. Який взаємозв'язок між джерелами формування оборотних коштів та ефективністю їх використання?

Тема 3. Джерела фінансування діяльності підприємств. Кредитування

План заняття

1. Аналіз ефективності використання підприємствами наданих кредитів.
2. Розбіжності між банківським та небанківським кредитуванням підприємств.
3. Кредитування підприємств за рахунок коштів міжнародних фінансово-кредитних інститутів.
4. Правові засади партнерських відносин підприємств з комерційними банками.

Вивчаючи законодавчі і нормативні документи (ПСБО, положення і накази НБУ), необхідно усвідомити, що кредитування підприємств здійснюється на принципах: строковості, поверненості, платності, матеріальної забезпеченості — і являє собою одну з форм фінансового забезпечення підприємницької діяльності. Воно здійснюється на основі фінансових взаємовідносин між підприємством і кредитною установою на основі кредитного договору. Для фінансової служби підприємства кредитний договір, складений на умовах використання позичальником отриманих коштів на відповідні цілі, повинен бути об'єктом особливої уваги. Позичальник забезпечує можливість здійснення контролю за цільовим використанням суми кредиту. У разі невиконання позичальником умов кредитного договору кредитор може вимагати від позичальника дострокового повернення суми кредиту і сплати

відсотків. Якщо позичальник не повертає в домовлені строки суму кредиту, на цю суму нараховуються відсотки. Відсотки за прострочений кредит визначаються в договорі, а якщо їхню величину не зазначено, тоді відсотки нараховуються в розмірі облікової ставки НБУ на день виконання грошового зобов'язання.

При цьому доцільно враховувати, що джерело фінансування витрат, пов'язаних зі сплатою відсотків за кредит, залежить від об'єкта кредитування.

Підприємства залучають кредитні ресурси для того, щоб поповнити обігові кошти, необхідні для фінансування своєї поточної діяльності (збільшення виробничих запасів, обсягу незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів), а також для реалізації інвестиційних проектів. Визначаючи обсяг кредитування, зіставляють потребу підприємства у фінансових ресурсах (як загалом, так і за окремими напрямками його діяльності) із сумою наявних фінансових ресурсів підприємства.

Необхідний обсяг залучення підприємством кредитних ресурсів обчислюють за формулою:

$$K_{\text{зал}} = K_{\text{з}} - K_{\text{вл}} - K_{\text{п}} + K_{\text{кр}}, \quad (9.1)$$

де $K_{\text{зал}}$ — необхідний обсяг залучення кредитних ресурсів у плановому періоді, грн.; $K_{\text{з}}$ — загальна потреба в обігових коштах підприємства у плановому періоді, грн.; $K_{\text{вл}}$ — обсяг власних обігових коштів підприємства на початок планового періоду, грн.; $K_{\text{п}}$ — обсяг поповнення власних обігових коштів за рахунок прибутку підприємства у плановому періоді, грн.; $K_{\text{кр}}$ — обсяг зменшення кредиторської заборгованості підприємства у плановому періоді порівняно зі звітним, грн.

Після обчислення суми залучення підприємством кредитних ресурсів визначають термін їх залучення — час від моменту надання кредиту до моменту його повного погашення та сплати відсотків.

Кредити, які можуть отримувати підприємства, класифікують за кредиторами, формами та видами, метою використання, терміном надання, забезпеченням, порядком надання.

Об'єктами кредитування можуть бути: матеріальні запаси й виробничі витрати; приріст нормативу оборотних коштів; витрати за незавершеним виробництвом; соплата за обладнання; експортні й імпорتنі контракти в зовнішньоекономічній діяльності.

У процесі фінансово-господарської діяльності підприємства здійснюють і взаємне кредитування, на що необхідно звернути увагу під час розв'язування задач даного розділу. Взаємне кредитування виникає у зв'язку з розривом у часі між відвантаженням продукції (товарів, робіт, послуг) і їхньою фактичною оплатою. Тому в грошовому обороті підприємств, поряд із кредитами банків, можуть бути в наявності кошти й інших кредиторів, у тому числі підприємств-постачальників, фізичних осіб, партнерів за комерційними та виробничими угодами. Для оформлення боргу може використовуватись вексель, який виступає платіжним документом, цінним папером, що свідчить про надання комерційного кредиту. Вексельний обіг безпосередньо пов'язаний з актом купівлі-продажу товарів. Вексель є цінним папером, тому його застосування пов'язане з функціонуванням ринку капіталів і кредитної політики в державі.

Різновидом фінансування підприємницької діяльності можуть виступати факторингові операції. Це операції з придбання в постачальника права на отримання платежу з платника за відвантажений товар, виконані роботи і послуги. Слід пам'ятати, що факторингові операції сприяють прискоренню розрахунків, економії оборотних коштів підприємств, а також виконанню контрактів у міжнародній торгівлі. Фінансовий лізинг дозволяє підприємству використовувати в грошовому обороті кошти іншого підприємства на довгостроковій основі.

Під час розв'язування задач даної теми доцільно використовувати такі основні формули:

$$\text{Сума відсотків за кредит} = \frac{\text{Сума кредиту} \times \text{Річна відсоткова ставка} \times \text{Період надання кредиту}}{100 \% \times 365 \text{ днів}} \quad (9.2)$$

Слід зауважити, що залежно від напряму використання кредитних ресурсів (фінансування основних чи оборотних фондів) розділяють і джерела їх погашення. Так, якщо кредитні ресурси спрямовано на тимчасове поповнення оборотних коштів (придбання сировини, матеріалів, виплату заробітної плати тощо), то джерелом їх погашення буде виручка від реалізації товарів (робіт, послуг). Якщо кредитні ресурси спрямовано на фінансування необоротних активів (будівництво, придбання обладнання тощо), то джерелом погашення отриманих кредитних ресурсів будуть: прибуток, амортизаційні відрахування, внески засновників та інші види залучень фінансових ресурсів на безповоротній основі.

Термін повернення кредитних ресурсів, отриманих для фінансування оборотних коштів, розраховується за формулою, наведеною нижче.

$$\text{Термін повернення кредитних ресурсів} = \frac{\text{Сума кредиту} + \text{Сума відсотків за кредитом}}{\frac{\text{Запланований обсяг отриманих грошових коштів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)}}{\text{за рік}}} \times 365 \text{ днів.} \quad (9.3)$$

Термін повернення кредитних ресурсів, отриманих для фінансування необоротних активів, розраховується за такою формулою.

$$\text{Термін повернення кредитних ресурсів} = \frac{\text{Сума кредиту} + \text{Сума відсотків за кредитом}}{\frac{\text{Запланований обсяг отриманих грошових коштів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)}}{\text{за рік}}} \times 365 \text{ днів.} \quad (9.4)$$

У процесі розв'язання практичних завдань слід звертати увагу на те, що у разі прострочення повернення кредитних коштів банком встановлюється певна пріоритетність погашення заборгованості. Сплата пені, штрафів не звільняє підприємство від повернення основного боргу (кредиту) та нарахування відсотків за простроченими зобов'язаннями. За таких умов переважно відбувається нарахування пені, відсотків (можливо й за вищою ставкою) та штрафів одночасно. При розрахунку відсотків за кредитами також слід звертати увагу на порядок погашення кредиту (одноразово в кінці терміну повернення кредиту, рівномірними частинами кожного місяця тощо) і пам'ятати, що відсотки нараховуються на суму реальної

заборгованості за кредитом, тобто на різницю між початково отриманою сумою кредиту та погашеною сумою на певну дату.

При визначенні дисконту за операціями з цінними паперами слід використувати таку формулу:

$$\text{Сума дисконту} = \frac{\text{Номінальна вартість цінного паперу} \times \text{Відсоткова ставка дискотування} \times \text{Тривалість періоду з дати проведення операції до дати погашення (викупу) цінного паперу}}{100 \% \times 365} \quad (9.5)$$

Рішення задач

Задача 1. На плановий період підприємству необхідно мати фінансових ресурсів для придбання оборотних коштів на суму 250 тис грн. Фактична наявність власних коштів на початок планового періоду складає 150 тис грн. Від фінансової діяльності надійде 30 тис грн. У плановому періоді підлягає поверненню раніше отриманий кредит у сумі 70 тис грн. На основі наведених вище даних необхідно визначити потребу у кредитних ресурсах на плановий період.

Розв'язок. Ко.б. = ОК - ОКн - ОКпр + КЗ, де ОК – потреба в ОК; ОКн - власні ОК на початок періоду; ОКпр – поповнення ОК за рахунок Пр під-ва; КЗ – зменшення кредиторської заборгованості.

1. Знайдемо необхідний розмір кредиту, що залучається в ОК:

$$150 + 30 - 70 = 110 \text{ тис.грн}$$

2. Знайдемо потребу в кредиті на плановий період: $250 - 110 = 140$ тис.грн

Задача 2. Підприємство 1 червня поточного року отримало кредит на суму 120 тис грн строком на 4 місяці під 24% річних. У кредитному договорі передбачається щомісячне погашення кредиту рівними частинами та пеня за несвоєчасне повернення кредиту у розмірі 0,5% від простроченої суми кредиту за кожний день прострочки. Залишок кредиту у сумі 30 тис грн було повернено комерційному банку 15 жовтня поточного року. Необхідно визначити суму коштів, яку поверне підприємство банку по закінченню строку кредитування.

Розв'язок.

1. Процент за місяць: $24/12 = 2\%$

2. Проценти за 4 місяці: $120,000 \times 0,02 \times 4 = 9,6$ тис.грн

3. % за прострочку: $30000 \times 0,5\% \times 14 \text{ днів} = 2700$ грн

4. Сума коштів, що підлягає поверненню: $9,6 + 2,7 + 120 = 132,3$ тис.грн

Задача 3. На основі наведених даних необхідно визначити *плату за факторингові послуги*: - комерційний банк викупив рахунки фактури у підприємства на суму 150 тис грн; плата за кредит визначена у розмірі 30% річних; - середній термін обертання коштів у розрахунках з покупцями складає 20 днів; - комісійна винагорода за факторингове обслуговування 5%.

Розв'язок. 1. Плата за кредит: $150000 \times 0,3 \times 20 \text{ дн} / 365 = 2465,7$ грн

2. Комісійна винагорода: $150000 \times 0,05 = 7500$ грн

3. Плата за факторинг: $2465,7 + 7500 = 9965,7$ грн

Задача 4. Під-во 5 березня поточ року одержало кредит на 30 тис грн на 6 міс під 30% річних. З 5 червня процентна ставка підвищилась на 10%. В кредитному договорі передбачені строки погашення кредиту рівними частинами 5 червня та 5 вересня. Яку суму повинно повернути під-во банку 5 вересня поточ року.

Розв'язок.

- 1) Визначемо % за місяць $30\%/12=2,5\%$,
- 2) Визначемо сплату % за 3 міс $30000*0,025*3=2250$ гр ,
- 3) Визначемо % за місяць після зміни процентної ставки $40\%/12=3,33\%$
- 4) Визн. Сплату % за остання 3 міс $15000*0,033*3=1485$ гр
- 5) Визн суму ,яка сплачується під-вом 5 вересня $15000+1485=16485$ гр
- 6) Визн загальну суму, яка сплачується під-вом банку $16485+(15000+2250)=33735$ гр,

Кредити можуть надаватися як під кредитні об'єкти й цілі, так і підприємству в цілому як суб'єкту кредитування.

Усі питання, пов'язані з визначенням умов видачі й повернення кредиту, узв'язані обов'язки сторін, їхня економічна відповідальність за невиконання умов обговорюють у кредитній угоді. Для видачі кредиту під визначений об'єкт підприємство подає відомості про залишки цінностей і витрат, під які просять кредит, із указівкою розміру власних джерел їхнього покриття (частина нормативу й дебіторської заборгованості, що належить до кредитованого об'єкта) і розрахунок оцінки платоспроможності підприємства.

Кредит (довгостроковий) на капітальні вкладення видають тільки за умови окупності кредитованого заходу й техніко-економічного обґрунтування кредиту з конкретизацією строків повернення.

Завдання для самостійного опрацювання:

Задача 1. Підприємство 1.04 поточного року одержало кредит на суму 25 тис.грн строком на 5 місяців під 14% річних. По закінченню двох місяців комерцбанк збільшив процентну ставку на 5%, а ще через місяць - на 2%. Строк погашення кредиту – 1.09 поточного року. Визначте суму коштів, яку повинно повернути підприємство банку 1.09.

Задача 2. Підприємство отримало кредит у розмірі 100 тис грн з 1 лютого поточного року строком на 5 місяців під 25% річних. З 1 квітня поточного року процентна ставка знизилася на 15%, а з 15 травня процентна ставка склала 15%. У кредитному договорі передбачається щомісячне погашення кредиту рівними частинами. Необхідно визначити суму коштів, яка буде повернена підприємством комерційному банку по закінченню строку користування кредитом.

Запитання для самоконтролю

1. Чим зумовлено необхідність кредитування підприємств? Які фактори впливають на рівень потреби в оборотних коштах?
2. Назвіть відмінності контокорентного кредитування та овердрафту.
3. Які групи кредитів виділяють залежно від наявності забезпечення? Які активи можуть використовуватись як забезпечення кредиту?
4. Охарактеризуйте основні етапи оформлення кредитної угоди. Які обов'язкові умови необхідно врахувати при отриманні кредиту?
5. Розкрийте сутність і характерні особливості банківського, комерційного й лізингового кредитування.
6. Які види комерційного кредиту може використати підприємство? Дайте їх порівняльну характеристику.
7. Яка мета оцінки фінансового стану позичальника? Які групи показників враховуються під час оцінки фінансового стану підприємства-позичальника?
8. Назвіть джерела погашення кредиту.
9. Як оцінюється ефективність використання позичальниками кредитних коштів?

Тема 4. Формування і розподіл прибутку підприємств

План заняття

1. Формування прибутку і його розрахунок за даними фінансової звітності
2. Розподіл прибутку підприємства

Мета заняття: формування стереотипних вмінь з розрахунків динаміки прибутку з урахуванням запланованих змін, розвиток логічного мислення, аналітичних властивостей при проведенні з факторного аналізу прибутку.

Задача 1. На основі наведених даних визначте прибуток від реалізації турпродуктів у IV кварталі поточного року і вплив зрушень у структурі асортименту у порівнянні із III кварталом поточного року. Відповідно до прогнозу у IV кварталі поточного року за повною собівартістю вартість турпродукту складе 388 тис грн.

Таблиця 10.1 – Вихідні дані

група тур продуктів	Рент-сть у III кв. пот року, %	Пит. вага груп турпродуктів у загальному обсязі у III кв. пот року, %	Перерахунок рентабельності, III кв.	Пит. вага груп турпродуктів у загальному обсязі у IV кв., %	Рент-сть, IV кв., %	Перерахунок рентабельності IV кв.
I	15	10	1,5	5	15	0,75
II	18	20	3,6	15	18	2,7
III	24	30	7,2	40	24	9,6
IV	10	15	1,5	10	10	1,0
V	32	25	8,0	30	32	6,9
	X	100	21,8	100	X	23,65

Розв'язок

- 1) прибуток від реалізації турпродукту за IV квартал поточного року: $(388 \text{ тис} \cdot 23,65) / 100\% = 91,762 \text{ тис грн}$
- 2) вплив зрушень у структурі асортименту тур продуктів у порівнянні із III кварталом поточного року: $(388 \text{ тис} \cdot (23,65 - 21,8)) / 100\% = 7,178$

Фінансовий результат - прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування ($P_{зд}$) розраховують додаванням до прибутку (збитку) від операційної діяльності ($P_{од}$), інших доходів (дохід від участі в капіталі, фінансові доходи й інші доходи) ($D_{ін}$) і вилученням інших витрат (фінансові витрати, витрати від участі в капіталі, інші витрати) ($P_{ін}$):

$$P_{зд} = P_{од} + D_{ін} - P_{ін} \quad (10.1)$$

Обсяг виробництва туристської продукції, за якого величина виручки від реалізації продукції дорівнює повній собівартості, тобто туристська організація не отримує ані прибутку, ані збитку, називається критичним обсягом виробництва.

Задача 2. Скласти фінансову програму турорганізації, розрахувати собівартість реалізації продукції та послуг, визначити суму прибутку від фінансово-господарської діяльності (табл. 10.2).

Розподіл прибутку підприємства

Прибуток - одне з основних джерел видатків до бюджету, створення фондів спеціального призначення, фінансового забезпечення потреб розширеного виробництва основних фондів та оборотних коштів і покриття інших планових витрат.

Зведений баланс активів і пасивів підприємства складається з двох розділів: “Джерела коштів” і “Витрати і відрахування коштів”.

За джерелами формування коштів надходження розподіляють на три групи:

- грошові набутки, що виступають у вигляді прибутку;
- внутрішні фінансові ресурси підприємства у вигляді: амортизаційних відрахувань, що надходять у складі виручки від реалізованих послуг на розрахунковий рахунок підприємства, виручка від реалізації вибулого майна, що належить до основних фондів;
- зовнішні джерела: кредит банку, асигнування з бюджету.

Кошти, передбачені річним фінансовим планом, розподіляють за цільовим призначенням. Так, прибуток спрямовують на внесок до бюджету податку на прибуток та інших податків, стягнення яких передбачено з чистого прибутку, створення резервного фонду і фондів економічного стимулювання, у тому числі на виплати відсотків за використання кредиту.

Сума амортизаційних відрахувань - це джерело фінансування капітальних вкладень. Приріст сталих пасивів спрямовують на покриття приросту нормативу оборотних коштів.

Задача 3. Розподілити прибуток (у тис. грн) за напрямками використання (табл. 10.3).

Внески бюджетних відрахувань: податок за землю 2 тис.грн., податок на транспортні засоби – 6 тис.грн., комунальний податок - 8 тис.грн

Таблиця 10.2 - Фінансова програма підприємства на 2013р

Показники	Умовн познач	Од. виміру	План на рік
Обсяг продажу в натуральному вираженні туристського продукту (кількість турів)	Ооб щ	шт.	500
Обсяг реалізації в грошовому вираженні	Де	тис. грн	2500
Витрати реалізації продукції і послуг	Рп	тис. грн	2390
Валовий прибуток (збиток) від реалізації	Пр	тис. грн	
Адміністративні витрати	Ав	тис. грн.	275
Виручка від реалізації робіт (послуг) іншої операційної діяльності	Д _{од}	тис. грн	342
Витрати від реалізації робіт (послуг) іншої операційної діяльності	Р _{і.од}	тис. грн.	327
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток, збиток)	Под	тис. грн	
Інші доходи	Д _{ін}	тис. грн	64
Інші витрати	Р _{ін}	тис. грн	58
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (прибуток, збиток) планового періоду	Пзд	тис. грн	
Податок на прибуток від звичайної діяльності	Нзд	тис. грн	
Фінансовий результат від звичайної діяльності після оподаткування	Пзд	тис. грн	

Таблиця 10.3 - Розрахунки відрахувань від прибутку до фондів підприємства, тис.грн.

Показники	План на рік	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.
1. Прибуток від реалізації туристської продукції	50,0	10	10	20	10
2. Інший операційний прибуток	20,0				
3. Амортизація	10,0				
4. Сума кредиту	20,0				
5. Середній відсоток за кредит, %	15				
6. Усього прибуток до оподаткування					
7. Податок на прибуток, %					
8. Видатки до бюджету					
9. Прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства					
9.1. Резервний фонд					
9.2. Фонд розвитку					
у тому числі:					
- поповнення оборотних коштів					
- виплата відсотків за довгостроковими кредитами					
- інші напрямки, передбачені у колективній угоді					

Фонди економічного розвитку плануються, виходячи з наступних умов: норматив відрахувань у фонд виробничого розвитку беруть у розмірі 70,5 % від прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства; норматив відрахувань у фінансовий резерв становить 5% прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства.

Кошти на повернення довгострокових позик банку та сплату відсотків за користування позикою визначають шляхом розрахунку. Слід мати на увазі, що річна сума позики – 20 тис.грн., буде одержана підприємством у такій послідовності: у першому кварталі - в розмірі 27% річної суми; у другому кварталі - в розмірі 23% річної суми; у четвертому кварталі - в розмірі 50% річної суми.

Завдання для самостійного опрацювання

Вивчення лекційного матеріалу. Закінчення вирішення задачі 3.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність прибутку підприємства.
2. Назвіть складові загального прибутку підприємства та охарактеризуйте їх.
3. Як визначається прибуток підприємства від операційної діяльності?
4. Як формується прибуток підприємства від фінансових операцій?
5. У чому відмінність понять «собівартість» і «витрати»?
6. Розкрийте сутність показника рентабельності (дохідності).
7. Як визначається рентабельність підприємства, окремих видів продукції (робіт, послуг)? Наведіть інші показники рентабельності (які відомі). Як вони визначаються?
8. За якими напрямками використовується прибуток підприємства?

Тема 5. Фінансовий стан підприємства і його оцінка

План заняття

1. Сутність фінансового стану підприємства.
2. Аналіз фінансової звітності як інформаційної бази фінансового аналізу.
3. Оцінка показників фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності і ділової активності.

На практичному занятті заплановано: зробити оцінку стану активів та джерел майна в динаміці та за питомою вагою кожного елементу, проаналізувати ліквідність балансу

у, розрахувати та проаналізувати коефіцієнти, які дають можливість робити висновки про платоспроможність та фінансову стійкість підприємства, зробити аналіз забезпеченості запасів джерелами їх формування, визначити тип фінансової стійкості склався на підприємстві.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Для проведення горизонтального (динамічного) та вертикального (структурного) аналізу рекомендується згрупувати статті балансу таким чином:

Таблиця 11.1 Формування даних агрегованого балансу

<i>Актив: Майно</i>	<i>Пасив: Джерела майна</i>
<i>1. Необоротні активи.</i>	<i>1. Власний капітал.</i>
<i>2. Мобільні, оборотні активи.</i>	<i>2. Позиковий капітал.</i>
<i>2.1. Запаси і витрати.</i>	<i>2.1. Довгострокові зобов'язання.</i>
<i>2.2. Дебіторська заборгованість.</i>	<i>2.2. Короткострокові кредити і позики.</i>
<i>2.3 Грошові кошти і цінні папери.</i>	<i>2.3 Кредиторська заборгованість.</i>

На основі горизонтального(динамічного) аналізу встановлюється абсолютна та відносна зміна агрегованих статей, на основі вертикального (структурного) аналізу - структура майна і його джерел.

Для проведення аналізу ліквідності балансу варто провести таке групування активів і пасивів балансу:

Найбільш ліквідні активи А1 (сума рядків 220-240 ф.№1):

$$A1 = GK + ПФІ, \quad (11.1)$$

де Г – грошові кошти; ПФІ – поточні фінансові інвестиції;

Швидко реалізовані активи А2(сума ряд.130-210 ф.№1):

$$A2 = ГП + Т + В_о + ДЗ, \quad (11.2)$$

де ГП – готова продукція; Т – товари; Во – векселі отримані; ДЗ – дебіторська заборгованість.

Повільно реалізовані активи А3(сума ряд.100-120, ряд. 250, ряд. 270 ф.№1):

$A3 = З + A_{ін} + ВМП$, де З – запаси (за винятком готової продукції і товарів), $A_{ін}$ – інші оборотні активи; ВМП – витрати майбутніх періодів;

Важко реалізовані активи А4 (ряд.080, ф.№1):

$$A4 = A_{на}, \quad (11.3)$$

де $A_{на}$ - необоротні активи.

Найбільш термінові зобов'язання П1(ряд. 530, ф.№1):

$$П1 = КЗ, \quad (11.4)$$

де КЗ - кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги.

Короткострокові пасиви П2 (Б-1 П-1 1 1 П - ряд.530 ф.№1):

$$П2 = ПЗ, \quad (11.5).$$

де ПЗ - поточні зобов'язання (за винятком кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги);

Довгострокові пасиви П3:

$$П3 = Дзоб, \quad (11.6)$$

де Дзоб - довгострокові зобов'язання;

Постійні пасиви П4:

$$П4 = ВК + ЗМВ + ДМП, \quad (11.7)$$

де ВК - власний капітал; ЗМВ - забезпечення майбутніх витрат і платежів; ДМП - доходи майбутніх періодів.

Таблиця 11.2: Аналіз забезпеченості запасів джерелами (тис. грн)

№ п/п	Показники	Порядок розрахунку (код рядків або рядків даної таблиці)	На початок року	На кінець року
1	Реальний власний капітал	ряд. (380+630+350+430) балансу		
2	Необоротні активи	ряд. 080 балансу		
3	Наявність оборотних власних коштів	(ОА-ПП)		
4	Довгострокові зобов'язання	ряд. 480 балансу		
5	Наявність довгострокових джерел формування запасів	(3+4)		
6	Короткострокові (поточні) зобов'язання (ПП)	ряд. (500+510) балансу		
7	Загальна величина основних джерел формування запасів	(5+6)		
В	Запаси	ряд. (100-140) балансу		
9	Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів	(3-8)		
10	Надлишок (+) або нестача (-) довгострокових джерел формування запасів	(5-8)		
11	Надлишок (+) або нестача (-) загальної суми основних джерел формування запасів	(7-8)		
12	Тримірний показник фінансової стійкості			

Потім зіставляються підсумки відповідних груп по активу і пасиву, робиться висновок щодо ступеня ліквідності балансу.

Платоспроможність підприємства характеризується такими коефіцієнтами:

Коефіцієнт грошового покриття (абсолютної ліквідності) ($K_{ал}$):

$$K_{ал} = (ГК + ПФІ)/ПЗ, \quad (11.8)$$

Коефіцієнт фінансового покриття ($K_{кл}$):

$$K_{кл} = (ГК + ПФІ + ДЗ + ГП)/ПЗ, \quad (11.9)$$

Коефіцієнт загального покриття ($K_{тл}$): $K_{тл} = ОА/ПЗ$,

$$(11.10)$$

де ОА - обігові активи підприємства.

Фінансова стійкість підприємства характеризується за допомогою таких коефіцієнтів:

Коефіцієнт автономії K_a : $K_a = ВК/ВБ$, (11.11)

де ВБ - загальна сума коштів (валюта балансу).

Коефіцієнт маневреності K_m :

$$K_m = ОКв/ВК = (ОА - ПЗ)/КВ, \quad (11.12)$$

де ОКв - власні обігові кошти;

Коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами (K_o):

$$K_o = OK_v / VB \quad (11.13)$$

Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{фр}$): $K_{фр} = BK / ПК$ (11.14)

де ПК- позиковий капітал.

Коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{фс}$): $K_{фс} = BK / ПЗ + ДЗ$, (11.15)

Коефіцієнти необхідно розраховувати за станом на початок і на кінець року, а потім порівняти з нормативами і зробити висновок про фінансовий стан підприємства

Для виявлення ступеня фінансової ситуації на підприємстві визначається його платоспроможність шляхом зіставлення величини запасів (З) із джерелами їхнього формування.

Для цього заповнюється таблиця та робляться розрахунки та висновки.

Завдання для самостійного опрацювання

Скласти таблицю і розрахувати показники фінансової стійкості, лік відності, рентабельності і ділової активності за даними фінансової звітності.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає необхідність та практичне значення оцінки фінансового стану підприємств?
2. Які завдання вирішуються в процесі аналізу фінансового стану підприємства? Що є змістом оцінки фінансового стану підприємства?
3. Дайте характеристику та визначте особливості інформаційного забезпечення оцінки фінансового стану підприємств
4. Хто є основними користувачами фінансової інформації, яка отримується за результатами оцінки фінансового стану підприємств?
5. Дайте характеристику формам і методам фінансового аналізу.
6. Назвіть основні напрями оцінювання фінансового стану підприємства.
7. Як обчислюються показники оцінки майнового стану?
8. Визначте роль вертикального аналізу в процесі оцінки майнового стану підприємства.
9. У чому, на Вашу думку, полягає різниця між поняттями «ліквідність підприємства» та «платоспроможність підприємства»?
10. Як обчислюються показники оцінки ліквідності активів та платоспроможності підприємства?
11. Визначте роль оцінки показників ліквідності активів та платоспроможності підприємства для розроблення висновків про фінансовий стан підприємства в цілому. Які недоліки мають показники цієї групи оцінювання?
12. Чи може бути позитивною динаміка показників швидкої (термінової) та поточної (загальної) ліквідності за негативної динаміки коефіцієнта абсолютної ліквідності? За рахунок якого чинника може виникнути така ситуація? Як характеризується діяльність підприємства, у якого динаміка коефіцієнтів швидкої та поточної ліквідності є кращою за динаміку коефіцієнта абсолютної ліквідності? Яку роль відіграє аналіз коефіцієнта абсолютної ліквідності під час вироблення висновків про загальний фінансовий стан підприємства?
13. Назвіть резерви підвищення ліквідності активів та платоспроможності підприємств.
14. Дайте визначення фінансової стійкості підприємства. Які ви можете ідентифікувати рівні фінансової стійкості за використання методики визначення забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування? Дайте їм характеристику.
15. Як обчислюються показники оцінки фінансової незалежності та структури капіталу підприємства? Визначте взаємозв'язок та взаємозалежність між окремими показниками цієї групи оцінювання фінансового стану.
16. У чому полягає принципова різниця між нормативними значеннями показників оцінки фінансового стану згідно з міжнародними стандартами та відповідно до вітчизняних нормативних документів з питань оцінювання фінансового стану? Назвіть рекомендовані значення показників ліквідності, фінансової незалежності (структури капіталу) підприємства.
17. Як обчислюються показники оцінки ділової активності підприємства?
18. Як обчислюються показники оцінки прибутковості підприємства?
19. Якою є різниця між показниками операційної рентабельності продажів і рентабельністю основної продукції?

Тема 6. Фінансове планування

План заняття

1. Сутність фінансового планування.
2. Склад і порядок розробки фінансового плану.
3. Оперативне фінансове планування.

У теорії та практиці фінансового планування такі поняття, як "методологія планування", "метод планування", "методика планування" є рівнозначними. Водночас вони визначають різні елементи процесу планування.

У свою чергу, метод планування — органічна частка методології, один із способів розробки фінансових планів. Методика планування — це сукупність правил, якими необхідно керуватися при вирішенні окремих питань фінансового планування. На цих правилах досить часто ґрунтуються й відповідні розрахунки. Методологія фінансового планування створює складний комплекс наукових уявлень про його предмет і метод, логічну структуру і взаємозв'язок проблем, що розв'язуються. Вона збагачується й удосконалюється разом із розвитком суспільства.

Головним призначенням фінансового планування на рівні певних господарських суб'єктів є розрахунки потреб у фінансових ресурсах, обсягу й напрямків їхнього використання, визначенні ефективності кожної фінансової операції й результатів діяльності таких суб'єктів.

У сучасних умовах перебудови господарського механізму, переходу до ринкових методів управління виробництвом важливого значення набуває вплив фінансів і кредиту на ефективність виробництва й капітальних витрат. Специфіка розвитку туристської індустрії зумовлює особливості організації фінансів турагентів і туроператорів, складання та виконання фінансового плану. Фінансовий план як узагальнюючий розділ бізнес-плану включає розрахунок обсягів реалізації послуг; баланс грошових витрат і надходжень; таблицю доходів і витрат; загальний баланс активів і пасивів; графік досягнення беззбитковості. Робота зі складання фінансового плану на туристських підприємствах проходить три етапи:

- збирання показників, що характеризують виконання фінансового плану у звітному році. У першу чергу аналізуються такі показники, як прибуток, оборотні кошти, власні капітальні вкладення, розрахунки з бюджетом, відрахування до фондів економічного стимулювання;
- складання проекту фінансового плану на наступний рік;
- аналіз і затвердження фінансового плану за основними його розділами.

Важливим фінансовим показником, що характеризує діяльність туристських підприємств, є обсяг вироблених послуг у грошовому вираженні, тобто сума доходів. На туристських підприємствах здебільшого відсутнє незавершене виробництво; процес виробництва, надання послуг і процес реалізацій збігаються. Доходи підприємства визначаються шляхом продажу відповідного реалізованого туристського продукту. При плануванні доходів досліджують економічну, технічну і соціальну сторони діяльності підприємства з метою об'єктивної оцінки досягнутих господарських результатів і використання резервів підвищення ефективності діяльності, розробки оптимальних управлінських рішень.

Показники виробничої програми з виробництва туристського продукту на наступний рік складають як у кількісному, так і в якісному (структурному) розрізі.

Слід зазначити також, що у сфері туризму матеріальні потоки складають переважно товарно-нематеріальні цінності, а саме формування, просування й реалізацію турпродукту (право на тур), екскурсійні послуги, послуги гідів-перекладачів, транспортних організацій, страхових компаній; інформаційні, готельні, ресторанні послуги тощо. Розробка виробничої програми туристської організації передбачає повне використання виробничих потужностей, застосування прогресивних науково обґрунтованих норм витрат праці, сировини й матеріалів, енергії та палива, широке залучення в обіг місцевої сировини та ресурсів. Виробничу програму складають у натуральному й вартісному виразі. Натуральні показники найбільш повно характеризують обсяг виконаних робіт і наданих послуг.

Будь-яка фінансова операція в туристській діяльності припускає наявність двох потоків платежів: вхідного - надходження (доходи) і вихідного - виплати (витрати, внески). Ці потоки, а також потік відсоткових нарахунків формують грошовий фонд. Із метою забезпечення прав і законних інтересів громадян - споживачів туристичних послуг - туроператор і турагент зобов'язані здійснити фінансове забезпечення своєї цивільної відповідальності (гарантією банку або іншої кредитної установи) перед туристами.

Прибуток - це один із важливих показників господарської діяльності підприємства. Підприємство може успішно розвиватися в ринкових умовах тільки тоді, коли доходи від реалізації послуг перевершують собівартість. На розмір прибутку впливають наступні чинники: обсяг реалізації послуг, собівартість послуг, рівень тарифів на послуги. Дохід (Д_е) від реалізації туристських послуг туристичних підприємств включає в себе виручку від реалізації туристського продукту.

На занятті розглядаються питання щодо виконання розрахунково-графічного завдання та особливості фінансового планування на підприємствах туристичної індустрії.

Запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення та розкрийте сутність терміна «фінансова стратегія підприємства».
2. Охарактеризуйте етапи (послідовність) формування фінансової стратегії підприємства.
3. Дайте порівняльну оцінку термінам «фінансове прогнозування» та «фінансове планування» на підприємстві.
4. Розкрийте сутність терміна «фінансове планування» та охарактеризуйте його підсистеми.
5. Перелічіть елементи та дайте характеристику структури оперативного фінансового плану.
6. Дайте визначення та обґрунтуйте місце бюджетування в системі фінансового планування на підприємстві.
7. Розкрийте сутність бюджетів залежно від різних класифікаційних ознак.
8. Дайте характеристику чинникам, які враховуються в процесі бюджетування.
9. Поясніть послідовність розроблення операційних бюджетів підприємства.
10. Перелічіть і розкрийте сутність фінансових бюджетів підприємства.
11. Розкрийте сутність терміна «управління бюджетуванням».
12. Який процес є первинним — фінансове прогнозування чи фінансове планування і чому?
13. У чому сутність фінансового планування на підприємстві?
14. У чому полягає відмінність між оперативним і поточним фінансовим плануванням?
15. Яке значення за фінансового планування має оцінка показників діяльності підприємства?
16. Поясніть поняття «бюджет підприємства».
17. У чому сутність процесу бюджетування на підприємстві?
18. Що виступає базовою ланкою системи бюджетування на підприємстві?
19. У чому сутність бюджету маржинального доходу?
20. Які елементи бюджету змінних і бюджету постійних витрат?

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Мета контрольної роботи: узагальнення теоретичних знань і набутих практичних навичок з дисципліни «Фінанси і фінанси підприємств».

Для виконання контрольної роботи, яка складається з двох частин, які розроблені відповідно розмежуванню дисципліни за змістовними модулями.

Контрольна робота з дисципліни «Фінанси і фінанси підприємств» виконується студентами заочного відділення і складається з двох підрозділів.

В першому підрозділі контрольної роботи студенти узагальнюють одержані знання за 4-6 темами першого змістовного модулю «Фінансова система України», вивчають дані поточного річного бюджету країни, проводять порівняльний аналіз даних за статтями бюджетів.

Зміст завдань першого підрозділу наступний:

1. Теоретична частина:

- 1.1. Роль доходів і видатків державного бюджету в соціально-економічному розвитку країни.
- 1.2. Доходи бюджету, їх класифікація і джерела їх формування.
- 1.3. Класифікація бюджетних видатків
- 1.4. Захищені статті державного бюджету України.

Обсяг теоретичного матеріалу повинен складати не більше 2-5 сторінок формату А4, друкованого через 1 інтервал, шрифт TNR 14.

Поля сторінок 2×2×2×2 см.

2. Аналітична частина:

- 2.1. За матеріалами Державного бюджету України 2009 року (див. додатки 1-2) скласти таблицю виконання річного Держбюджету за основними напрямками і визначити структуру та динаміку основних статей доходів і видатків.
- 2.2. Вивчити основні положення Закону про бюджет поточного року. Зробити табличний огляд доходів і видатків бюджету поточного року (аналогічно додаткам за укрупненими статтями).
- 2.3. Визначити доходи і видатки, наявність дефіциту чи профіциту бюджету 2009 року і поточного року.
- 2.4. Зробити висновки щодо структури і динаміки бюджетів.

В другому підрозділі контрольної роботи студенти узагальнюють знання, одержані в процесі вивчення 2 змістовного модулю дисципліни «Фінанси і фінанси підприємств».

Для планування діяльності підприємства на майбутній період, перш за все, менеджмент підприємства орієнтується на досягнуті результати.

Інформаційною базою для аналізу фінансового стану слугує фінансова звітність.

У процесі функціонування туристична фірма, як і кожний суб'єкт господарювання, зазнає певних змін, постійно змінюється як за величиною так і за структурою її майна, тобто активи підприємства та джерела фінансування. Загальні

уявлення про якісні зміни, що відбулися в процесі фінансово-господарської діяльності, у структурі майна і джерел його фінансування можна одержати шляхом структурно-динамічного аналізу, або ж вертикального і горизонтального аналізу фінансової звітності.

Доцільність проведення вертикального (структурного) аналізу зумовлюється переходом до відносних показників, які дещо згладжують негативний вплив інфляційних процесів, що можуть досить істотно спотворювати абсолютні показники фінансової звітності і тим самим ускладнюється їх порівняння в динаміці. Як вертикальний, так і горизонтальний аналіз доцільно проводити за трансформованим (укрупнені статті) балансом.

Горизонтальний аналіз полягає у визначенні змін показників в плині часу, тобто визначенні темпів росту. Інфляційні процеси негативно впливають на цінність горизонтального аналізу. Горизонтальний і вертикальний аналіз доповнюють один одного і дозволяють одержати об'єктивну оцінку як фінансової звітності в цілому, так і окремих показників.

Для проведення аналітичної роботи доцільно скласти порівняльний аналітичний баланс за яким можна отримати важливі показники, що характеризують фінансовий стан підприємства.

До таких показників належать:

Актив балансу

1. Загальна вартість майна (активів), що відзначається величиною підсумку активу балансу.
2. Вартість необоротних активів складається з вартості основних засобів і нематеріальних активів і за сумою дорівнює підсумку першого розділу активу балансу.
3. Вартість мобільних (оборотних активів) визначається як сума підсумків другого і третього розділів активу балансу.

Пасив балансу

1. Загальна вартість джерел фінансування (валюта, або підсумок балансу).
2. Власний капітал підприємства.
3. Довгострокові зобов'язання.
4. Короткострокові зобов'язання.

Пасив балансу дозволяє визначити зміни, що відбулися в структурі власного та позикового капіталу, скільки залучено до обігу підприємства короткострокових та довгострокових коштів.

Для проведення структурно-динамічного аналізу потрібно скласти таблицю, приклад якої показано нижче (табл.1), виконати розрахунки і зробити висновки.

Стабільність діяльності суб'єкту господарювання у довгостроковій перспективі – одна з найважливіших характеристик фінансового стану. Вона пов'язана з структурою пасивів підприємства, тобто джерел фінансування, а її рівень свідчить про залежність від кредиторів і інвесторів.

Таким чином, фінансово стійким можна вважати таке підприємство, яке за рахунок власних коштів спроможне забезпечити запаси й витрати, не допустити невиправданої кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватись за своїми зобов'язаннями. Фінансова стійкість відбиває рівень ризику діяльності підприємства і його залежності від позикового капіталу.

Таблиця 1 - Структурно-динамічний аналіз балансу

Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	Структура балансу, %			Зміни 2011 рік до 2010 року			Зміни 2012 рік до 2010 року		
				2010 рік	2011 рік	2012 рік	в абс. вел.	в структурі	темпи росту, %	в абс. вел.	в структурі	темпи росту, %
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
БАЛАНС												
Необоротні активи												
Оборотні активи												
БАЛАНС												
Власний капітал												
Довгострокові зобов'язання												
Короткострокові зобов'язання												

Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його фінансово-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства. Для оцінки рівня фінансової стійкості підприємства використовуються абсолютні та відносні показники фінансової стійкості.

Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства розраховуються на основі виявлення відповідності величини запасів джерелам їхнього формування.

Показники, що характеризують джерела формування запасів:

1) наявність власних джерел формування запасів (E^c):

$$E^c = I^c - F; \quad (1)$$

де F – необоротні фонди; I^c – власний капітал;

2) наявність власних та довгострокових джерел для формування запасів (E^T):

$$E^T = (I^c + K^T) - F; \quad (2)$$

де K^T – довгострокові кредити й позики;

3) загальна величина джерел формування запасів (E^Y):

$$E^Y = (I^c + K^T) - F + K^t; \quad (3)$$

де K^t – короткострокові кредити й позики.

На основі цих показників розраховуються показники забезпеченості запасів джерелами фінансування:

1) надлишок (+) або нестача (–) власних джерел для формування запасів ($\pm E^c$):

$$\pm E^c = E^c - Z; \quad (4)$$

де Z – запаси та витрати;

2) надлишок (+) або нестача (–) власних та довгострокових джерел формування запасів ($\pm E^T$):

$$\pm E^T = E^T - Z; \quad (5)$$

3) надлишок (+) або нестача (–) загальної величини джерел для формування запасів ($\pm E^Y$):

$$\pm E^Y = E^Y - Z. \quad (6)$$

Для визначення типу фінансової стійкості використовується тримірний показник:

$$\bar{S} = \{S_1(x_1); S_2(x_2); S_3(x_3)\},$$

$$x_1 = \pm E^c, x_2 = \pm E^T, x_3 = \pm E^Y.$$

Функція $S(x)$ визначається наступним чином:

$$S(x) = \begin{cases} 1, & \text{при } x \geq 0 \\ 0, & \text{при } x < 0 \end{cases}.$$

У відповідності з забезпеченням запасів певними джерелами фінансування їхнього фінансування виділяють чотири типи фінансової стійкості (табл. 2): абсолютна та нормальна стійкість, нестійкий та кризовий фінансовий стан.

Оцінку фінансової стійкості туристичної фірми потрібно узагальнити в таблиці 3. Зробити висновки щодо стану фінансової стійкості туристичного підприємства.

Таблиця 2 - Типи фінансової стійкості підприємства

Типи фінансової стійкості	Трьохмірний показник	Джерела покриття витрат	Характеристика
Абсолютна фінансова стійкість	$\bar{S} = (1;1;1)$	Власні оборотні засоби	Висока платоспроможність
Нормальна фінансова стійкість	$\bar{S} = (0;1;1)$	Власні оборотні засоби, довгострокові кредити	Нормальна платоспроможність; ефективне використання позикових коштів; висока прибутковість виробничої діяльності
Нестійкий фінансовий стан	$\bar{S} = (0;0;1)$	Власні оборотні засоби, довгострокові та короткострокові кредити	Порушення платоспроможності; необхідність залучення додаткових джерел; можливість поліпшення ситуації
Кризовий фінансовий стан	$\bar{S} = (0;0;0)$	—	Неплатоспроможність; ризик банкрутства

Таблиця 3 - Оцінка фінансової стійкості за балансом

Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Запаси (З)			
Власні оборотні кошти			
Власні оборотні кошти і довгострокові позикові джерела формування запасів			
Загальна величина основних джерел засобів			
Надлишок (+) або нестаток (-) власних оборотних засобів, $x_1 = \pm E^c$			
Надлишок (+) або нестаток (-) власних і довгострокових залучених джерел формування запасів і витрат, $x_2 = \pm E^T$			
Надлишок (+) або нестаток (-) загальної величини основних джерел формування запасів і витрат, $x_3 = \pm E^y$			
Тримірний показник фінансової ситуації, $S(x)$	{1,1,1,}	{1,1,1,}	{1,1,1,}

Фінансовий стан підприємства в короткостроковій перспективі оцінюється показниками ліквідності, які характеризують можливість підприємства своєчасного та повного здійснення розрахунків за короткостроковими зобов'язаннями перед контрагентами.

Ліквідність підприємства - це його спроможність перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів. Для підтримки ліквідності на належному рівні підприємство повинно мати достатній обсяг грошових коштів та інших ліквідних активів, які в разі потреби можна перетворити в готівку і використати для погашення зобов'язань.

Оцінку ліквідності проводять як за абсолютними, так і за відносними показниками. Оскільки поточні зобов'язання мають різний строк погашення, а оборотні активи — різний ступінь ліквідності, для оцінки ліквідності використовують різні за змістом та призначенням коефіцієнти.

Платоспроможність означає наявність у підприємства коштів, достатніх для розрахунків по кредиторській заборгованості, що вимагає негайного погашення.

Основні ознаки платоспроможності: наявність у достатньому обсягу коштів на рахунку та відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Слід зазначити, що ліквідність і платоспроможність не тотожні, оскільки коефіцієнти ліквідності можуть характеризувати фінансовий стан як задовільний, однак оцінка може бути помилковою, коли в поточних активах висока питома вага неліквідів і простроченої дебіторської заборгованості. Відносно досліджуваної фірми можна сказати, що такі негативні фактори у неї відсутні.

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні коштів по активу і зобов'язань, тобто визначити ступінь покриття зобов'язань активами. В залежності від ступеня ліквідності активи поділяються на:

- найбільш ліквідні активи (A1), до яких відносять всі статті грошових коштів підприємства та поточні фінансові інвестиції, (рядок 220-240 ф.№1),
- швидко реалізовані активи (A2) для перетворення яких в грошову форму потрібен деякий час (рядки 130-210 ф.№1),
- активи, що повільно реалізуються (A3) за балансом $A3 = \text{ряд. 100 ф.№1} + \text{ряд. 110 ф.№1} + \text{ряд. 120 ф.№1} + \text{ряд. 250 ф.№1} + \text{ряд. 270 ф.№1}$,
- активи, що важко реалізуються (A4). В основному це необоротні активи (ряд.080, ф.№1).

Аналогічно і пасиви поділяються на чотири групи:

- П1 – найбільш термінові зобов'язання, які слід погасити протягом поточного місяця (ряд. 530 ф.№1) ,
- П2 – короткострокові пасиви – з терміном погашення до одного року, (Б – 1П – 111П - ряд. 530 ф.№1)
- П3 – довгострокові зобов'язання (111П+11П+УП),
- П4 – стійкі пасиви. Це власний капітал, що постійно знаходиться в розпорядження суб'єкту господарювання (ряд. 380 ф.№1) .

Баланс вважається ліквідним, а підприємство платоспроможним за умови:

$$A1 > П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 \leq П4. \quad (7)$$

Вивчення співвідношення приведених груп активів і пасивів за кілька періодів дозволить установити тенденції змін в структурі балансу та його ліквідності. Оцінку ліквідності балансу оформити аналогічно табл. 4, зробити висновки щодо ліквідності і платоспроможності аналізованого підприємства.

Більш детальну характеристику фінансового стану підприємства можна одержати шляхом аналізу відносних показників – коефіцієнтів, які характеризують майновий стан підприємства, його фінансову стійкість, ліквідність, рентабельність і ділову активність (показники оборотності).

Для проведення коефіцієнтного аналізу ліквідності і фінансової стійкості студенти можуть скористуватись наступними алгоритмами розрахунку коефіцієнтів (табл. 5-6).

Необхідно підкреслити, що не існує уніфікованих нормативних критеріїв для розглянутих показників. Вони залежать від багатьох факторів: галузевої специфіки, принципів кредитування, структури джерел, оборотності оборотних засобів, репутації підприємства тощо.

Можна сформулювати лише одне правило, яке розповсюджується на підприємства будь-яких типів: власники підприємства надають перевагу розумному

зростанню позикових коштів, а кредитори віддають перевагу підприємствам з високою часткою власного капіталу, з високим рівнем фінансової стійкості.

Таблиця 4 - Оцінка ліквідності балансу

Показники, тис.грн.	2010 рік	2011 рік	2012 рік	Показники, тис.грн.	2010 рік	2011 рік	2012 рік	Платіжний надлишок (нестача)		
								2010 рік	2011 рік	2012 рік
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Найбільш ліквідні активи (A1)				Найбільш термі-нові зобов'язання (П1)						
Швидко реалізовані активи (A2)				Короткотермінові пасиви (П2)						
Повільно реалізовані активи (A3)				Довгострокові пасиви (П3)						
Важко реалізовані активи (A4)				стійкі пасиви (П4)						
Баланс				Баланс						

Таблиця 5 - Алгоритм розрахунку показників фінансової стабільності

Назва показнику	Формула розрахунку
Коефіцієнт фінансової автономії(незалежності) – характеризує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих в його діяльність	$K_{авт} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Джерела засобів, разом}}$
Коефіцієнт фінансової залежності (зворотний до коефіцієнту автономії)	$K_{авт} = \frac{\text{Джерела засобів, разом}}{\text{Власний капітал}}$
Коефіцієнт фінансового ризику (дає найбільш загальну оцінку фінансової стабільності)	$K_{фр} = \frac{\text{Залучені засоби}}{\text{Власний капітал}}$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу – показує, яка частина власного оборотного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності	$K_{ман} = \frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Власний капітал}}$

Таблиця 6 - Алгоритм розрахунку показників ліквідності

Назва показнику	Формула розрахунку
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)(показує достатність ресурсів підприємства, що можуть бути використані для погашення його зобов'язань)	$K_{зл} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$
Коефіцієнт швидкої ліквідності (відображає платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами)	$K_{шл} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Короткострокові фін.вкладення} + \text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно)	$K_{ал} = \frac{\text{Грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$

Оскільки в балансах підприємства є дані щодо стану майна і джерел фінансування на початок і кінець року, вихідні річні показники потрібно розрахувати як середню арифметичну величину.

За формою табл.7 студенти будують аналогічну таблицю і заносять результати розрахунку коефіцієнтів ліквідності і фінансової стійкості, проводять динамічний аналіз і порівнюють з рівнем рекомендованих даних.

Для оцінки майнового стану підприємства необхідно також оцінити стан і використання основних засобів. З цією метою розраховуються наступні показники: коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття. Студенти самостійно складають алгоритм їх розрахунку і проводять аналіз за формою, аналогічній табл. 7.

Кожна таблиця повинна супроводжуватись висновками щодо одержаних аналітичних результатів.

Таблиця 7 - Аналіз показників фінансової стійкості і ліквідності

Показники	критичне (оптимальне) значення	2010 рік	2011 рік	2012 рік	зміни		
					2011р.* 100% /2010 р.	2012р.* 100% /2010 р.	2012 р. *100% /2011 р.
Коефіцієнт фінансової автономії	0,5						
Коефіцієнт фінансового ризику	1 (<0,5)						
Коефіцієнт маневреності власного капіталу							
Коефіцієнт загальної ліквідності	1 - 1,5						
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7-1,5						
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,3						

Наступні групи коефіцієнтів, що характеризують фінансовий стан – коефіцієнти рентабельності і ділової активності.

Ці коефіцієнти розраховуються з використанням даних Звіту про фінансові результати.

Перш ніж проводити розрахунок коефіцієнтів, виконаємо аналіз Звіту про фінансові результати, де відображено формування прибутку підприємства за аналізований період.

Аналіз цієї форми звітності потрібно провести за формою, наданою в табл. 8.

За результатами аналізу студенти визначають:

- суму бюджетних відрахувань (податки і суму єдиного соціального внеску);
- суму витрат підприємства, в тому числі постійні і змінні витрати, (інші операційні витрати),
- будують графік динаміки доходу підприємства і визначають прогнозне значення доходу на наступний рік,
- роблять висновки щодо необхідності зміни обсягів реалізації.

Алгоритм розрахунку показників рентабельності наданий в табл. 9.

Таблиця 8 - Оцінка звіту про фінансові результати, тис.грн.

Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	темпи росту, %		
				2011р. *100/2010 р.	2012р. *100/2010 р.	2012р. *100/2011р.
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)						
Непрямі податки та інші вирахування з доходу						
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (010 - 020)						
Інші операційні доходи						
Інші звичайні доходи						
Надзвичайні доходи						
Разом чисті доходи (030 + 040 + 050 + 060)						
Матеріальні затрати						
Витрати на оплату праці						
Відрахування на соціальні заходи						
Амортизація						
Інші операційні витрати						
у тому числі:						
Інші звичайні витрати						
Надзвичайні витрати						
Податок на прибуток						
Разом витрати (090 + 100 + 110 + 120 + 130 + 140 + 150 ± 080+ 160 + 170)						
Чистий прибуток (збиток) (070 - 180)						

Таблиця 9 - Алгоритм розрахунку показників рентабельності

Показники	Формула розрахунку
Рентабельність активів	$P_A = \frac{\text{Прибуток до оподаткування}}{\text{Джерела, разом}}$
Рентабельність власного капіталу	$P_{вк} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$
Рентабельність продажів	$P_{чпрод} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виторг від реалізації}}$

Алгоритм розрахунку показників ділової активності студенти розробляють самостійно, користуючись конспектом лекцій з курсу та літературними джерелами.

Оцінку коефіцієнтів рентабельності і ділової активності узагальнюють в таблиці, розробленій аналогічно табл. 10.

Розрахунок коефіцієнтів рентабельності проводиться за чистим прибутком.

Таблиця 10 - Аналіз показників рентабельності і ділової активності.

Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	темпи росту, %		
				2011р. *100 / 2010 р.	2012р. *100 / 2010 р.	2012р. *100 / 2011р.
Рентабельність активів						
Рентабельність власного капіталу						
Рентабельність продажів						
Оборотність активів						
Оборотність власного капіталу						
Фондовіддача						

Результати аналізу можуть бути проілюстровані графіками.

Враховуючи фінансовий стан туристичного підприємства та необхідність його подальшого розвитку, студенти проводять планування його діяльності на наступний рік. Задля цього керівник тур фірми планує розширення діяльності за рахунок освоєння реалізації тур продукту нового напрямку. За цих умов зростають змінні витрати турфірми, оскільки на просування туру необхідні певні витрати. За варіантами пропозицій щодо змін в діяльності на наступний рік студенти (відповідно останній цифрі в заліковій книжці) розраховують показники фінансового плану на наступний період.

Таблиця 11. Варіанти для розрахунку плану на наступний рік

Показники/ варіанти	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
Комісійні, %	2	3	4	5	2	3	4	5	2	3
Вартість 1 туру від туроператора, €	850	800	750	700	650	600	550	500	450	400
Кількість турів до реалізації	50	50	50	50	70	75	75	80	80	80
Курс євро	10	11	11	10	11	11	10	10	11	11
Зміни в рівні перемінних витрат, %	10	8	9	10	8	9	10	8	8	10
Зміни матеріальних витрат, тис.грн.										
Зміна в оплаті праці, %	+5	+5	+1 0	+1 0	+5	+5	+1 0	+1 0	+1 0	+10
Додатковий обсяг доходу за рахунок здачі приміщення в суборенду, тис.грн.	25	20	15	10	10	15	20	25	20	10

Таблиця 12- Основні дані фінансового плану тур фірми, тис.грн.

Показники	Звітний період (2012 р.)	Плановий період	Відхилення
Доходи реалізації			
Інші доходи			
Витрати			
постійні			
перемінні			
Фінансовий результат			
Рентабельність продажу, %			

Виконання індивідуальної розрахунково-графічної роботи закінчується висновками щодо доцільності впровадження нового напрямку реалізації турпродукту в діяльності туристичної фірми. Для виконання контрольної роботи студенти використовують дані фінансової звітності «свого підприємства», за їх відсутності використовуються дані фінансової звітності туристичної фірми за 3 роки, що містяться в додатку 3 (і надані в Excel).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна

1. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : навч. посібник / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. - 3-тє вид. перероб. та доп. - Х. : ВД "ІНЖЕК", 2004. - 432 с.
2. Коюда В. О. Фінанси : конспект лекцій / В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, К. А. Заславська. - Х. : Вид. ХНЕУ, 2004. - 224 с.
3. Податковий кодекс України. - Х. : Одиссей, 2011 - 576 с.
4. Про підприємства в Україні: Закон України від 20.07.2003 р. № 1096-15 // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 6. - С. 38.
5. Прохорова Т. П. Финансы. Конспект лекций для студентов специальности 8.050108 всех форм обучения / Т. П. Прохорова. - Ч. 3. - Х : Изд. ХНЭУ, 2004. - 120с.
6. Славнюк Р. А. Фінанси підприємств : навч. посібн. /Р. А. Славнюк. - К. : Центр навчальної літератури, 2004. - 460 с.
7. Старостенко Г. Г. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / Г. Г. Ста ростенко, Н. В. Мірко. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. - 224 с.
8. Управління фінансовою санацією : навч. посібн. / під ред. / В. І. Грачова, І. П. Косаревої, В. В. Прохорової та ін. - Х. : ВД "ІНЖЕК", 2004. - 208 с.
9. Фінанси підприємств : підручник / Керів. авт. кол. А. М. Под дерьогін. - К. : КНЕУ, 2002. - 572 с.
10. Шеремет А. Д. Финансы предприятий : учебн. пособ. / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. - М. : ИНФРА-М, 1999. - 344 с.

Додаткова

1. Аранчій В .І. Фінанси підприємств: навч. посібн./ В. І. Аранчій - К. : ВД "Професіонал", 2004. - 304 с.
2. Балабанов А. И. Финансы: учеб. пособ. для студ. эконом. вузов / А. И. Балабанов, И. Т. Балабанов. - СПб. : Питер, 2002. - 188 с.
3. Зетковський І. В. Фінанси підприємств: навч. посібн. / І. В. Зетковський. - 2-е вид., перероб. та доп. - К. : Кондор, 2003. - 364 с.
4. Колісник М. К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством: навч. посібн. / М. К. Колісник, П. Г. Ільчук, П. І. Відлий. - К.: Кондор, 2007 . - 272 с.
5. Количественные методы финансового анализа / под ред. Дж. Брауна и М. П. Крицмена; [Пер. с англ. О. А. Осипова, И. В. Ульянов-цева. - М. : ИНФРА-М, 1996. - 336 с.
6. Копилюк О. І. Фінансова санація та банкрутство підприємств / О. І. Копилюк, А. М. Штангерт. - К. : Центр навчальної літератури, 2005. - 168 с.
7. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посібн. / М. Я. Коробов. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К. : Тов. "Знання", 2002. - 296 с.
8. Остапенко В. В. Финансы предприятий: учеб. пособ. / В. В. Остапенко. - 2-е изд., испр. и доп. - М.: Омега-Л, 2004. - 304 с.
9. Партин Г. О. Фінанси підприємств: навч. посібник / Г. О. Партін, А. Г. Завгородній. - К. : Знання, 2006. - 380 с.

10. Попова Р. Г. Финансы предприятий / Р. Г. Попова, И. Н. Самонова, И. И. Добросердова. - СПб. : Питер, 2005. - 224 с.
11. Ризик у ринковій економіці: навч. посібн. / під ред. Т. Е. Андреєвої, Т. Е. Петровської. - Х. : Бурун-книга, 2005. - 128 с.
12. Романенко О. Р. Фінанси: підручник / О.°Р. Романенко. - К. Центр навчальної літератури, 2006. - 312 с.
13. Савчук В.П. Управление финансами предприятия. / В. П. Савчук - М. : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2003. - 480 с.
14. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посібн. / за ред. М. О. Данилюка, В. І. Савича. - К.: ЦУЛ, 2006. - 320 с.
15. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посібн. / під ред. С. Я. Салила, О. І. Дацій, Н. В. Нестеренко, О. В. Серебрякова. - К. : Центр навчальної літератури, 2005. - 240с.
16. Філімоненко О. С. Фінанси підприємств: навч. посібн. / О. С. Філімоненко. - 2-е вид. перероб. і доповн. - К. : МАУП, 2004. - 328 с.
17. Фінансова діяльність підприємства : підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов та ін. - К. : Либідь, 1998. - 312 с.
18. Финансы: учеб. для вузов / под ред. М. В. Романовского, О. В. Врублевской, Б. М. Сабанти. - М. : Перспектива; Юрайт, 2001. - 520 с.
19. Финансы организаций (предприятий): учебник для вузов / под ред. проф. Н. В. Колчиной. - 3-е изд., перераб. и доп. - М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. - 368 с.

Ресурси мережі Інтернет

1. ЛигаБизнесИнформ. - Режим доступа: www.liga.net/.
2. Налоги и бухгалтерский учет. - Режим доступа: www.basa.tav.kharkov.ua/.
3. Нормативные акты Украины. - Режим доступа: www.nau.kiev.ua/.
4. Право. Украина. - Режим доступа: www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.
5. Сервер Верховной рады Украины. - Режим доступа: www.rada.gov.ua/.
6. Украинское право. - Режим доступа: www.ukrpravo.com/.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Доходи Державного бюджету України на 2009 р. (тис. грн.)

Код	Найменування показників згідно з бюджетною класифікацією	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд
1	2	3	4	5
	Всього доходів	221 161 617,3	174 012 503,9	47 149 113,4
40000000	Офіційні трансферти	7 423 199,1	7 423 199,1	
41010100	Кошти, що надходять до Державного бюджету з інших бюджетів	7 423 199,1	7 423 199,1	
Разом доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів)		213 738 418,2	166 589 304,8	47 149 113,4
10000000	Податкові надходження	163 511 537,1	148 891 176,7	14 620 360,4
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	42 281 815,4	40 606 000,0	1 675 815,4
11020000	Податок на прибуток підприємств	42 281 815,4	40 606 000,0	1 675 815,4
13000000	Збори за спеціальне використання природних ресурсів	2 815 932,0	2 131 893,1	684 038,9
13010000	Збір за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду	133 223,3	133 223,3	
13020000	Збір за спеціальне водокористування	562 375,1	562 375,1	
13030000	Платежі за користування надрами	1 216 533,6	1 205 394,7	11 138,9
13040000	Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету	902 600,0	229 700,0	672 900,0
14000000	Внутрішні податки на товари й послуги	105 406 249,7	98 414 493,6	6 991 756,1
14010000	Податок на додану вартість	91 116 090,3	89 094 794,6	2 021 295,7
14020000	Акцизний збір із вироблених в Україні товарів	11 133 120,0	8 285 750,0	2 847 370,0
14030000	Акцизний збір із ввезених на територію України товарів	2 573 152,4	450 035,0	2 123 090,4
14060000	Плата за ліцензії на певні види господарської діяльності	583 914,0	583 914,0	

Продовження Додатку 1

1	2	3	4	5
15000000	Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	12 589 540,0	7 732 790,0	4 856 750,0
15010000	Ввізне мито	12 096 000,0	7 252 000,0	4 844 000,0
15020000	Вивізне мито	364 840,0	364 840,0	
15030000	Кошти, отримані за вчинення консульських дій	128 700,0	115 950,0	12 750,0
16000000	Інші податки	418 000,0	6 000,0	412 000,0
20000000	Неподаткові надходження	43 961 286,4	17 373 283,7	26 588 002,7
21000000	Доходи від власності та підприємницької діяльності	17 367 624,5	14 722 079,1	2 645 545,4
21010000	Частина прибутку (доходу) господарських організацій, що вилучається до бюджету	1 659 207,0	1 375 807,0	283 400,0
21020000	Надходження від перевищення валових доходів над видатками Національного банку України	3 813 944,0	3 813 944,0	
21030000	Надходження від грошово-речових лотерей	72 000,0	72 000,0	
21050000	Надходження від розміщення в установах банків тимчасово вільних бюджетних коштів	8 000,0	8 000,0	
21060000	Рентна плата	10 599 704,7	8 791 778,1	1 807 926,6
21080000	Інші надходження	1 214 768,8	660 550,0	554 218,8
22000000	Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного продажу	1 988 404,4	1 897 090,0	91 314,4
22060000	Плата за надання послуг службою дозвільної системи органів унутрішніх справ	3 650,0	3 650,0	
22070000	Виконавчий збір	100 000,0	50 000,0	50 000,0
22080000	Плата за оренду цілісних майнових комплексів та іншого державного майна	550 000,0	550 000,0	
22090000	Державне мито	388 240,0	388 240,0	
22100000	Митні збори	660 000,0	660 000,0	
22110000	Єдиний збір, який справляється в пунктах пропуску через державний кордон України	128 000,0	128 000,0	
22120000	Плата за надані в оренду ставки, що знаходяться в басейнах річок загальнодержавного значення	1 200,0	1 200,0	
24000000	Інші неподаткові надходження	12 605 042,5	754 114,6	11 850 927,9

Продовження Додатку 1

1	2	3	4	5
24010000	Надходження коштів від реалізації конфіскованого майна	34 900,0	34 900,0	
24030000	Надходження сум кредиторської та депонентської заборгованості підприємств, організацій та установ, у яких минув термін позовної давності	8 650,0	8 650,0	
24040000	Надходження коштів від реалізації матеріальної частини виробів військового призначення, що належать Національному космічному агентству України	50,0		50,0
24050000	Надходження коштів від реалізації надлишкового озброєння, військової та спеціальної техніки, іншого майна Збройних сил України й інших утворених згідно з законодавством військових формувань і правоохоронних органів	606 384,6	225 000,0	381 384,6
24060000	Інші надходження	488 657,2	394 840,0	93 787,2
24090000	Портовий (адміністративний) збір	26 000,0	2 600,0	23 400,0
24110000	Доходи від операцій з кредитування та надання гарантій	88 694,6	88 094,6	600,0
24120000	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію	3 607 403,3		3 607 403,3
24130000	Надходження коштів від погашення заборгованості ДП "НАЕК "Енергоатом" перед галузевим фондом створення ядерно-паливного циклу в Україні за придбаний концентрат природного урану та поставлене йому на компенсаційній основі протягом 1994 - 1999 років ядерне паливо	229 860,4		229 860,4
24140000	Додаткові збори на виплату пенсій	6 086 962,4		6 086 962,4
24140100	Сплата збору з купівлі-продажу валюти	1 623 141,6		1 623 141,6
24140200	Сплата збору з торгівлі ювелірними виробами з золота (крім обручок), платини й дорогоцінного каміння	34 997,4		34 997,4
24140300	Сплата збору при відчуженні легкових автомобілів	1 871 039,0		1 871 039,0
24140500	Сплата збору з операцій купівлі-продажу нерухомого майна	1 427 480,0		1 427 480,0

Продовження Додатку 1

1	2	3	4	5
24140600	Сплата збору з послуг стільникового рухомого зв'язку	1 664 081,9		1 664 081,9
24150000	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності	1 427 480,0		1 427 480,0
25000000	Власні надходження бюджетних установ	12 000 215,0		12 000 215,0
25010000	Плата за послуги, що надаються бюджетними установами	11 526 764,9		11 526 764,9
25020000	Інші джерела власних надходжень бюджетних установ	473 450,1		473 450,1
30000000	Доходи від операцій з капіталом	5 396 744,4	243 744,4	5 153 000,0
31000000	Надходження від продажу основного капіталу	47 500,0	47 500,0	
32000000	Надходження від реалізації державних запасів товарів	1 023 000,0	20 000,0	1 003 000,0
33000000	Надходження від продажу землі і нематеріальних активів	4 326 244,4	176 244,4	4 150 000,0
40000000	Офіційні трансферти	95 343,7	81 100,0	14 243,7
42000000	Від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій	95 343,7	81 100,0	14 243,7
42010000	Надходження від секретаріату ООН за участь українського контингенту у миротворчих операціях	161 496,0	152 200,0	9 296,0
50000000	Цільові фонди	773 506,6		773 506,6
50070000	Платежі до Фонду України соціального захисту інвалідів	167 800,0		167 800,0
50080000	Збір за забруднення навколишнього природного середовища	605 706,6		605 706,6

Додаток 2

Розподіл видатків Державного бюджету України на 2009 рік

тис.грн.

Код програм. класифік. видатків та кредит. держ. бюджету	Найменування показників згідно з класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Загальний фонд			Спеціальний фонд			Разом
		Всього	поточні	капітальні	Всього	поточні	капіт.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	ВСЬОГО:	191 353 361,8	156 924 535,8	32 358 826,0	46 388 867,0	22 085 676,2	24 303 190,8	237 742 228,8
0110000	Апарат Верховної Ради України	806 793,0	701 874,5	104 918,5	53 577,5	48 164,2	5 413,3	860 370,5
0300000	Державне управління справами	1 149 742,9	752 441,3	397 301,6	87 186,3	76 836,2	10 350,1	1 236 929,2
0410000	Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату Кабінету Міністрів України	423 165,3	325 657,2	97 508,1	4 917,8	4 886,1	31,7	428 083,1
0500000	Державна судова адміністрація України	2 448 631,3	2 299 764,3	148 867,0	26 914,4	25 863,4	1 051,0	2 475 545,7
0600000	Верховний Суд України	121 786,8	114 786,8	7 000,0	500,0	500,0	-	122 286,8
0700000	Вищий господарський суд України	88 734,2	76 234,2	12 500,0	-	-	-	88 734,2
0800000	Конституційний Суд України	61 105,8	54 778,1	6 327,7	-	-	-	61 105,8
0900000	Генеральна прокуратура України	1 139 188,9	1 095 372,4	43 816,5	560,0	360,0	200,0	1 139 748,9
1000000	Міністерство внутрішніх справ України	7 277 512,4	7 030 625,5	246 886,9	1 776 549,1	1 579 028,3	189 492,6	8 084 965,8
1100000	Міністерство палива та енергетики Укр.	2 110 587,4	58 799,1	2 051 788,3	2 961 496,2	27 280,2	2 934 216,0	5 072 083,6
1200000	Міністерство економіки	273 209,4	204 367,8	68 841,6	4289,2	170,4	4118,8	277 498,6
1300000	Міністерство вугільної промисловості	4 293 119,5	265 473,8	4 027 645,7	3 444 609,5	530,1	3 444 079,4	7 737 729,0
1400000	Міністерство закордонних справ України	856 506,5	752 496,1	104 010,4	19 004,7	16 048,3	2 956,4	875 511,2
1700000	Держ. комітет телебачення і радіомовлен.	622 030,1	540 413,1	81 617,0	100 896,2	91 113,7	9 782,5	722 926,3
1800000	Міністерство культури і мистецтв України	1 160 242,7	1 041 008,9	119 233,8	103 986,6	94 599,7	9 386,9	1 264 229,3
1900000	Державний комітет лісового господарства	530 551,2	351 737,6	178 813,6	21 134,9	15 504,1	5 630,8	551 686,1
2100000	Міністерство оборони України	8 903 662,9	7 209 506,6	1 694 156,3	999 850,4	683 669,6	316 180,8	9 903 513,3
2200000	Міністерство освіти і науки України	11 139 424,2	10 236 594,8	902 829,4	4 364 049,7	3 704 077,0	659 972,7	15 503 473,9
2300000	Міністерство охорони здоров'я України	4 722 818,6	3 526 875,7	1 195 942,9	1 022 934,5	872 060,6	150 873,9	5 745 753,1
2400000	Мін. охорон. навкол. природ. середовища	683 639,7	563 446,1	120 193,6	1 047 619,2	84 459,8	963 159,4	1 731 258,9

Продовження додатку 2.

2500000	Міністерство праці та соціальної політики	3 556 110,1	3 204 819,2	351 290,9	395 667,4	117 088,2	278 579,2	3 951 777,5
2507000	Фонд соціального захисту інвалідів	471 362,4	377 172,0	94 190,4	188 458,8	58 454,7	130 004,1	659 821,2
2600000	Міністерство промислової політики Укр.	814 172,2	45 122,3	769 049,9	44 295,8	16 386,4	27 909,4	858 468,0
2700000	Мін з питань жит. ком. господ. України	414 989,9	20 117,6	394 872,3	550 637,0	508,8	550 128,2	965 626,9
2750000	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України	284 198,4	100 855,7	183 342,7	6 918,0	5 343,0	1 575,0	291 116,4
2800000	Міністерство аграрної політики України	8 342 187,5	2 393 970,2	5 948 217,3	3 074 492,8	867 601,4	2 206 891,4	11 416 680,3
3000000	Державний комітет статистики України	480 017,8	463 748,9	16 268,9	74 484,8	48 048,3	26 436,5	554 502,6
3100000	Міністерство транспорту та зв'язку України	2 320 070,9	749 829,9	1 570 241,0	394 816,2	324 400,3	70 415,9	2 714 887,1
3200000	Мін. Укр. з питань надзвичайних ситуацій	3 303 232,8	2 623 024,4	680 208,4	529 093,1	387 130,7	141 962,4	3 832 325,9
3400000	Мін. України у справах молоді та спорту	1 156 145,3	827 782,2	328 363,1	34 364,6	29 713,9	4 650,7	1 190 509,9
3500000	Міністерство фінансів України	19 781 581,1	18 829 929,5	951 651,6	459 786,1	331 732,5	128 053,6	20 241 367,2
3501000	Апарат Міністерства фінансів України	13 125 522,8	12 557 853,1	567 669,7	131 971,7	101 436,8	30 534,9	13 257 494,5
3502000	Фонд державного майна України	181 915,6	172 969,2	8 946,4	8 219,5	8 219,5	0,0	190 135,1
3504000	Державне казначейство України	16 551,9	16 551,9	0,0	0,0	0,0	0,0	16 551,9
3505000	Голов. контр.-ревізійне управління України	528 150,7	497 150,7	31 000,0	107,5	107,5	0,0	528 258,2
3506000	Державна митна служба України	1 648 905,9	1 511 936,5	136 969,4	7 073,6	4 979,0	2 094,6	1 655 979,5
350700	Державна податкова адміністрація України	4 280 534,2	4 073 468,1	207 066,1	312 413,8	216 989,7	95 424,1	4 592 948,0
3510000	Мініс фін. Укр. (загальнодержавні видатки)	60 808 266,5	57 290 266,5	1 448 000,0	8 424 846,2	8 086 962,4	337 883,8	69 233 112,7
3511030	Резервний фонд	2 070 000,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2 070 000,0
3511050	Дотації вирівнювання з державного бюджету місцевим бюджетам	28 810 449,2	28 810 449,2	0,0	0,0	0,0	0,0	28 810 449,2
3511060	Додат. дот. з держ. бюдж. місцевим бюдж.	756 261,2	756 261,2	0,0	0,0	0,0	0,0	756 261,2
3511110	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на заходи щодо оплати громадянами за жит.-ком. послуги	0,0	0,0	0,0	2 000 000,0	2 000 000,0	0,0	2 000 000,0
3513000	Пенсійний фонд	27 569 656,1	27 569 656,1		6 086 962,4	6 086 962,4		33 656 618,5

Продовження додатку 2.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
3600000	Міністерство юстиції України	947 500,9	906 151,7	41 349,2	224 919,1	177 387,7	47 531,4	1 172 420,0
5000000	Державний комітет України по водному господарству	787 781,9	731 114,8	56 667,1	401 674,9	183 634,9	218 040,0	1 189 456,8
5120000	Державний комітет України з державного матеріального резерву	51 379,4	44 414,4	6 965,0	1 062 017,1	186 594,2	875 422,9	1 113 396,5
5270000	Державний комітет ядерного регулювання	22 802,5	21 515,9	1 286,6	0,0	0,0	0,0	22 802,5
5320000	Державний комітет України у справах національностей та міграції	99 698,8	28 533,9	71 164,9	0,0	0,0	0,0	99 698,8
5340000	Адміністрація Державної прикордонної служби України	1 700 968,3	1 493 024,8	207 943,5	29 185,5	11 617,8	17 567,7	1 730 153,8
5490000	Державний комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду	224 680,2	147 340,5	77 339,7	1 500,0	-	1 500,0	226 180,2
5500000	Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг	24 455,1	23 115,1	1 340,0	0,0	0,0	0,0	24 455,1
5530000	Державний комітет фінансового моніторингу	51 428,8	49 810,2	1 618,6	1 147,3	1 147,3		52 576,1
5560000	Національна комісія з питань регулювання зв'язку	24 263,9	22 351,0	1 912,9				24 263,9
5960000	Головне управління розвідки Міністерства оборони України	314 999,5	193 775,4	121 224,1	1 008,7	898,5	110,2	316 008,2
5980000	Вища рада юстиції	17 372,1	16 472,1	900,0				17 372,1
5990000	Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини	28 382,4	21 882,4	6 500,0	0,0	0,0	0,0	28 382,4
6010000	Антимонопольний комітет України	63 384,6	61 173,8	2 210,8	3 447,5	3 094,4	353,1	66 832,1
6020000	Вища атестаційна комісія України	4 537,8	4 367,3	170,5	0,0	0,0	0,0	4 537,8
6070000	Державний департамент України з питань виконання покарань	1 973 413,3	1 898 183,3	75 230,0	210 000,0	207 840,0	2 160,0	2 183 413,3
6110000	Державний комітет архівів України	105 487,4	40 984,6	64 502,8	1 216,5	1 001,9	214,6	106 703,9
6120000	Головне управління державної служби	67 918,7	58 331,4	9 587,3	600,0	557,3	42,7	68 518,7
6130000	Український інститут національної пам'яті	15 887,1	13 845,9	2 041,2				15 887,1

Продовження додатку 2.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
6150000	Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України	48 026,9	43 731,1	4 295,8	0,0	0,0	0,0	48 026,9
6170000	Державна служба експортного контролю України	8 333,0	8 022,7	310,3	0,0	0,0	0,0	8 333,0
6240000	Державне агентство України з інвестицій та інновацій	162 368,6	135 242,3	27 126,3				162 368,6
6370000	Національна комісія регулювання електроенергетики України	33 595,4	28 652,7	4 942,7	5 829,6	0,0	5 829,6	39 425,0
6380000	Національне космічне агентство України	642 455,1	125 215,1	517 240,0	178 175,0	3 375,0	174 800,0	820 630,1
6440000	Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення	27 038,9	23 374,9	3 664,0	0,0	0,0	0,0	27 038,9
6500000	Рада нац. безпеки і оборони України	60 559,6	40 708,6	19 851,0	2 160,0	0,0	2 160,0	62 719,6
6510000	Рахункова палата	75 241,7	65 917,3	9 324,4	0,0	0,0	0,0	75 241,7
6520000	Служба безпеки України	1 959 172,4	1 687 674,9	271 497,5	70 365,4	55 932,0	14 433,4	2 029 537,8
6540000	Національна академія наук України	2 076 038,8	162 451,5	1 913 587,3	408 329,2	5 504,4	402 824,8	2 484 368,0
6550000	Академія педагогічних наук України	88 913,1	26 944,1	61 969,0	13 422,0	8 829,5	4 592,5	102 335,1
6600000	Управління державної охорони України	193 129,0	158 575,6	34 553,4	510,0	200,0	310,0	193 639,0
6620000	Служба зовнішньої розвідки України	349 902,9	276 551,0	73 351,9	2 407,0	2 245,0	162,0	352 309,9
6730000	Центральна виборча комісія	82 023,4	45 975,2	36 048,2	0,0	0,0	0,0	82 023,4
7710000	Рада міністрів Автономної Республіки Крим	57 228,3	55 913,3	1 315,0	245,5	243,5	2,0	57 473,8
7720000	Вінницька обласна державна адміністрація	173 205,2	145 388,8	27 816,4	2 701,2	2 561,2	140,0	175 906,4
7730000	Волинська обласна державна адміністрація	77 312,9	75 631,4	1 681,5	2 072,5	1 713,5	359,0	79 385,4
7740000	Дніпропетровська обласна державна адміністрація	110 220,3	108 426,3	1 794,0	3 209,5	3 055,1	154,4	113 429,8
7750000	Донецька обласна державна адміністрація	97 862,6	96 007,8	1 854,8	3 717,7	3 314,3	403,4	101 580,3
7760000	Житомирська обласна державна адміністрація	104 660,9	102 415,1	2 245,8	1 024,8	864,8	160,0	105 685,7
7770000	Закарпатська обл. державна адміністрація	104 607,4	89 288,8	15 318,6	1 145,2	995,2	150,0	105 752,6
7780000	Запорізька обласна державна адміністрація	90 606,2	88 782,3	1 823,9	2 218,0	2 075,3	142,7	92 824,2
7790000	Івано-Франківська обласна державна адміністрація	1 031 827,6	555 549,5	476 278,1	2 018,3	1 847,3	171,0	1 033 845,9
7800000	Київська обласна державна адміністрація	121 633,0	118 929,7	2 703,3	3 148,4	2 929,4	219,0	124 781,4

Продовження додатку 2.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7810000	Кіровоградська обласна державна адміністрація	89 701,4	87 865,6	1 835,8	1 745,5	1 663,5	82,0	91 446,9
7820000	Луганська обласна державна адміністрація	89 711,7	87 961,3	1 750,4	1 957,3	1 775,1	182,2	91 669,0
7830000	Львівська обласна державна адміністрація	356 223,0	228 190,0	128 033,0	2 881,4	2 636,4	245,0	359 104,4
7840000	Миколаївська обласна державна адміністрація	83 712,8	80 709,2	3 003,6	2 383,2	2 176,7	206,5	86 096,0
7850000	Одеська обласна державна адміністрація	119 606,7	117 525,4	2 081,3	4 982,6	4 504,6	478,0	124 589,3
7860000	Полтавська обласна державна адміністрація	99 328,0	97 358,5	1 969,5	2 966,6	2 547,6	419,0	102 294,6
7870000	Рівненська обласна державна адміністрація	79 119,1	77 469,8	1 649,3	2 752,8	2 609,5	143,3	81 871,9
7880000	Сумська обласна державна адміністрація	84 547,2	82 708,2	1 839,0	1 644,4	1 522,2	122,2	86 191,6
7890000	Тернопільська обласна державна адміністрація	180 464,2	130 699,4	49 764,8	2 029,5	1 919,0	110,5	182 493,7
7900000	Харківська обласна державна адміністрація	128 913,1	126 770,4	2 142,7	3 487,8	1 892,3	1 595,5	132 400,9
7910000	Херсонська обласна державна адміністрація	77 795,7	76 203,1	1 592,6	2 673,5	2 458,0	215,5	80 469,2
7920000	Хмельницька обласна державна адміністрація	92 350,9	90 655,5	1 695,4	915,3	719,3	196,0	93 266,2
7930000	Черкаська обласна державна адміністрація	86 366,2	84 659,0	1 707,2	3 932,1	3 457,0	475,1	90 298,3
7940000	Чернівецька обласна державна адміністрація	579 877,9	315 794,0	264 083,9	1 880,5	1 689,6	190,9	581 758,4
7950000	Чернігівська обласна державна адміністрація	91 901,7	89 934,9	1 966,8	1 653,0	1 449,0	204,0	93 554,7
7970000	Севастопольська міська державна адміністрація	35 339,2	34 106,4	1 232,8	5 085,4	4 455,4	630,0	40 424,6
8680000	Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва	63 809,6	29 647,8	34 161,8	350,8			64 160,4

Додаток

"Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва"

КОДИ

01

3a ЄДРПОУ

3a KOATYU

5310436100

3a КОПФГ

10

за СПОДУ

1114

3a КВЕЛ

63.30.0

54. 11-11-11

00000000

Контрольна сума

Одиниця виміру: тис. грн.

Адреса

Баланс

Форма N 1-м

Код за ДКУД

1801006

на 31.12 2010 р.

66

		звітнього року	звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300	40,8	40,8
Додатковий капітал	320		
Резервний капітал	340	10,2	10,2
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	95,9	85,5
Неоплачений капітал	360	()	()
Усього за розділом I	380	146,9	136,5
II. Забезпечення таких витрат і цільове фінансування	430		
III. Довгострокові зобов'язання	480		
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	3,9	2,1
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з бюджетом	550	3,4	1,1
зі страхування	570	0,1	
з оплати праці	580	3,6	2,4
	605		
Інші поточні зобов'язання	610	1,2	
Усього за розділом IV	620	12,2	5,6
V. Доходи майбутніх періодів	630		
Баланс	640	159,1	142,1

2. Звіт про фінансові результати
2010

р.
Форма N 2-м
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	166,5	222,4
Непрямі податки та інші вирахування з доходу	020	()	()
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (010 - 020)	030	166,5	222,4
Інші операційні доходи	040		0,9
	041		
Інші звичайні доходи	050	5,0	0,5
Надзвичайні доходи	060		
Разом чисті доходи (030 + 040 + 050 + 060)	070	171,5	223,8
Збільшення (зменшення) залишків незавершеного виробництва і готової продукції	080		0,9
Матеріальні затрати	090	(11,4)	(65,5)
Витрати на оплату праці	100	(70,9)	(0,6)
Відрахування на соціальні заходи	110	(21,5)	(10,7)
Амортизація	120	(15,1)	(100,7)
Інші операційні витрати	130	(63,0)	(22,3)
у тому числі:	131	(17,2)	()
	132	()	()
	140	()	()
Інші звичайні витрати	150	()	()
Надзвичайні витрати	160	()	()
Податок на прибуток	170	()	(186,5)
Разом витрати (090 + 100 + 110 + 120 + 130 + 140 + 150 ± 080 + 160 + 170)	180	(181,9)	(37,3)
Чистий прибуток (збиток) (070 - 180)	190	-10,4	37,3
Забезпечення матеріального заохочення	195		

Керівник

Головний бухгалтер

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ **суб'єкта малого підприємництва**

Підприємство <u>TOUR&EAST</u>		Дата (рік, місяць, число)	11	01	01
Територія _____		за ЄДРПОУ			
Організаційно-правова форма господарювання _____		за КОАТУУ	5310436100		
Орган державного управління <u>Держ.комітет молоді та спорту</u>		за КОПФГ	10		
Вид економічної діяльності <u>туристичні агенства та бюро подорожей</u>		за СПОДУ	1114		
Середня кількість працівників <u>6</u>		за КВЕД	63.30.0		
Одиниця виміру: тис. грн.		Контрольна сума			
Адреса _____		Форма N 1-м	1801006		
Баланс на <u>31.12</u> 2011 __ р.		Код за ДКУД			

Актив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
I	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершене будівництво	020		
Основні засоби:			
залишкова вартість	030	87,2	78,6
первісна вартість	031	132,1	131,6
знос	032	(44,9)	(53,0)
Довгострокові біологічні активи:			
справедлива (залишкова) вартість	035		
первісна вартість	036		
накопичена амортизація	037	()	()
Довгострокові фінансові інвестиції	040		
Інші необоротні активи	070		
Усього за розділом I	080	87,2	78,6
II. Оборотні активи			
Виробничі запаси	100	0,6	0,6
Поточні біологічні активи	110		
Готова продукція	130		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
чиста реалізаційна вартість	160		
первісна вартість	161		
резерв сумнівних боргів	162	()	()
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	170		
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	1,1	0,5
Поточні фінансові інвестиції	220		
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
в національній валюті	230	52,1	65,5
в іноземній валюті	240		
Інші оборотні активи	250		
Усього за розділом II	260	53,8	66,6
III. Витрати майбутніх періодів	270	1,1	0,9
IV. Необоротні активи та групи вибуття	275		
Баланс	280	142,1	146,1

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
I	2	3	4
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300	40,8	40,8
Додатковий капітал	320		

Е	2	3	4
Резервний капітал	340	10,2	10,2
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	85,5	85,7
Неоплачений капітал	360	()	()
Усього за розділом I	380	136,5	136,7
II. Забезпечення таких витрат і цільове фінансування	430		
III. Довгострокові зобов'язання	480		
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	2,1	2,5
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з бюджетом	550	1,1	2,7
зі страхування	570		0,1
з оплати праці	580	2,4	4,1
	605		
Інші поточні зобов'язання	610		
Усього за розділом IV	620	5,5	9,4
V. Доходи майбутніх періодів	630		
Баланс	640	142,1	146,1

2. Звіт про фінансові результати
за _____ 2011 _____ р.

Форма N 2-м
Код за ДКУД 1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	199,3	166,5
Непрямі податки та інші вирахування з доходу	020	()	()
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (010 - 020)	030	199,3	166,5
Інші операційні доходи	040		0,9
	041		
Інші звичайні доходи	050	1,8	5,0
Надзвичайні доходи	060		
Разом чисті доходи (030 + 040 + 050 + 060)	070	201,1	171,5
Збільшення (зменшення) залишків незавершеного виробництва і готової продукції	080		
Матеріальні затрати	090	(11,8)	(11,4)
Витрати на оплату праці	100	(79,0)	(70,9)
Відрахування на соціальні заходи	110	(19,0)	(21,5)
Амортизація	120	(16,4)	(15,1)
Інші операційні витрати	130	(74,7)	(63,0)
у тому числі:	131	(19,1)	(17,2)
	132	()	()
	140	()	()
Інші звичайні витрати	150	()	()
Надзвичайні витрати	160	()	()
Податок на прибуток	170	()	()
Разом витрати (090 + 100 + 110 + 120 + 130 + 140 + 150 ± 080 + 160 + 170)	180	(200,9)	(181,9)
Чистий прибуток (збиток) (070 - 180)	190	0,2	-10,4
Забезпечення матеріального заохочення	195		

Керівник

Головний бухгалтер

Додаток
до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25
"Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва"

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ **суб'єкта малого підприємництва**

КОДИ

Дата (рік, місяць, число)

01

Підприємство

за ЄДРПОУ

Територія

за КОАТУУ

5310436100

Організаційно-правова приватна власність

за КОПФГ

10

форма господарювання

Орган державного управління

за СПОДУ

1114

Вид економічної діяльності туристичні агентства та бюро подорожей

за КВЕД

63.30.0

Середня кількість працівників

Контрольна сума

Одиниця виміру: тис. грн.

Адреса

Баланс

Форма N 1-м

Код за ДКУД

1801006

на 31.12 2012

р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершене будівництво	020		
Основні засоби:			
залишкова вартість	030	78,6	67,6
первісна вартість	031	131,6	137,9
знос	032	(53,0)	(70,3)
Довгострокові біологічні активи:			
справедлива (залишкова) вартість	035		
первісна вартість	036		
накопичена амортизація	037	()	()
Довгострокові фінансові інвестиції	040		
Інші необоротні активи	070		
Усього за розділом I	080	78,6	67,6
II. Оборотні активи			
Виробничі запаси	100	0,6	0,2
Поточні біологічні активи	110		
Готова продукція	130		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
чиста реалізаційна вартість	160		
первісна вартість	161		
резерв сумнівних боргів	162	()	()
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	170		
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	0,5	1,3
Поточні фінансові інвестиції	220		
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
в національній валюті	230	65,5	83,2
в іноземній валюті	240		
Інші оборотні активи	250		
Усього за розділом II	260	66,6	84,7
III. Витрати майбутніх періодів	270	0,9	0,7
IV. Необоротні активи та групи вибуття	275		
Баланс	280	146,1	153,0

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300	40,8	40,8
Додатковий капітал	320		
Резервний капітал	340	10,2	10,2
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	85,7	94,8
Неоплачений капітал	360	()	()

I	2	3	4
Усього за розділом I	380	136,7	145,8
II. Забезпечення таких витрат і цільове фінансування	430		
III. Довгострокові зобов'язання	480		
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	2,5	
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з бюджетом	550	2,7	2,5
зі страхування	570	0,1	0,6
з оплати праці	580	4,1	4,1
	605		
Інші поточні зобов'язання	610	1,2	
Усього за розділом IV	620	9,4	7,2
V. Доходи майбутніх періодів	630		
Баланс	640	146,1	153,0

2. Звіт про фінансові результати

за

2012

р.

Форма N 2-м

Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
I	2	3	4
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	247,0	199,3
Непрямі податки та інші вирахування з доходу	020	()	()
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (010 - 020)	030	247,0	199,3
Інші операційні доходи	040		0,9
	041		
Інші звичайні доходи	050	4,3	1,8
Надзвичайні доходи	060		
Разом чисті доходи (030 + 040 + 050 + 060)	070	251,3	201,1
Збільшення (зменшення) залишків незавершеного виробництва і готової продукції	080		
Матеріальні затрати	090	(13,6)	(11,8)
Витрати на оплату праці	100	(98,7)	(79,0)
Відрахування на соціальні заходи	110	(21,4)	(19,0)
Амортизація	120	(17,3)	(16,4)
Інші операційні витрати	130	(91,2)	(74,7)
у тому числі:	131	(25,1)	(19,1)
	132	()	()
	140	()	()
Інші звичайні витрати	150	()	()
Надзвичайні витрати	160	()	()
Податок на прибуток	170	()	()
Разом витрати (090 + 100 + 110 + 120 + 130 + 140 + 150 ± 080 + 160 + 170)	180	(242,2)	(200,9)
Чистий прибуток (збиток) (070 - 180)	190	9,1	0,2
Забезпечення матеріального заохочення	195		

Керівник

Головний бухгалтер

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять,
виконання самостійних і контрольних робіт
з навчальної дисципліни

«ФІНАНСИ ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

(для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання
освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр
за напрямом підготовки 6.140103 «Туризм»)

Укладачі: **Мочаліна** Зоя Миколаївна,
Циганок Володимир Наумович

В авторській редакції

Комп'ютерна верстка *Н. В. Зражевська*

План 2013, поз. 293-М

Підп. до друку 01.02.2013.
Друк на ризографі
Тираж 50 пр.

Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 4,0
Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК №4064 від 12.05.2011 р.